

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітнього ступеня: «магістр»

на тему:

**Шляхи організації інклюзивного освітнього середовища в Новій
українській школи**

Виконала:
студентка II курсу, 61 групи
Спеціальності 013 «Початкова освіта»
Гурин Наталія Петрівна

Науковий керівник:
к. пед. н., доцент Турчина Ірина Станіславівна

Роботу подану до розгляду «___» _____ 2023 року

Студентка

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри *дошкільної та початкової освіти*

Протокол № _____ від «___» _____ 2023 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри _____

(підпис)

Ірина ТУРЧИНА

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Гурин Н.П. «Шляхи організації інклюзивного освітнього середовища в Новій українській школі». Кваліфікаційна робота освітнього ступеня – магістр. Спеціальність 013 Початкова освіта. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка; факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв; кафедра початкової та дошкільної освіти, м. Чернігів, 2023. Магістерську роботу присвячено теоретичному обґрунтуванню та експериментальній перевірці інклюзивного освітнього середовища в НУШ. У теоретичному розділі роботи проаналізовано літературу з проблеми шляхів організації інклюзивного освітнього середовища; розкрито практичні аспекти створення інклюзивного середовища, таким як адаптація навчальних програм, впровадження індивідуальних навчальних підходів та психолого-педагогічної підтримки учнів з різними потребами. В емпіричній частині роботи проаналізовано результати емпіричного дослідження стану інклюзивного освітнього середовища в навчальному закладі; розроблено рекомендації для вчителів та адміністрації закладу; виявлено проблеми та виклики, що виникають під час реалізації інклюзивних практик.

Ключові слова: Інклюзивна освіта, інклюзивне освітнє середовище, адаптація навчального процесу, партнерство з батьками, доступність освіти, співпраця учасників освітнього процесу, гнучкість навчальних практик, шляхи усунення бар'єрів для навчання в освітньому середовищі.

ABSTRACT

Hurin N.P. "Ways of organizing an inclusive educational environment in the New Ukrainian School". Qualification work of an educational degree - master's degree. Specialty 013 Primary education. Chernihiv Collegium National University named after T. G. Shevchenko; faculty of preschool, elementary education and arts; Department of Primary and Preschool Education, Chernihiv, 2023. The master's

thesis is devoted to the theoretical justification and experimental verification of the inclusive educational environment at the National University of Higher Education. The theoretical section of the work analyzes the literature on the problem of ways to organize an inclusive educational environment; practical aspects of creating an inclusive environment are revealed, such as the adaptation of educational programs, implementation of individual educational approaches and psychological and pedagogical support for students with different needs. approaches and psychological and pedagogical support of students with different needs. In the empirical part of the work, the results of an empirical study of the state of the inclusive educational environment in the educational institution are analyzed; developed recommendations for teachers and institution administration; problems and challenges arising during the implementation of inclusive practices were identified.

Key words: Inclusive education, inclusive educational environment, adaptation of the educational process, partnership with parents, accessibility of education, cooperation of participants in the educational process, flexibility of educational practices, ways to eliminate barriers to learning in the educational environment.

ЗМІСТ

| | |
|--|----|
| ВСТУП..... | 6 |
| РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ | 10 |
| 1.1. Аналіз психолого-педагогічної літератури щодо проблеми організації інклюзивного освітнього середовища..... | 10 |
| 1.2. Сутність інклюзивної освіти як педагогічної проблеми | 16 |
| 1.3. Аналіз стану організації інклюзивного освітнього середовища у ЗЗСО .. | 24 |
| Висновки до 1 розділу..... | 28 |
| | |
| РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ | 31 |
| 2.1. Емпіричне дослідження стану організації інклюзивного освітнього середовища у початковій школі | 31 |
| 2.2. Розробка та реалізація етапів організації інклюзивної освітнього середовища в ЗЗСО | 49 |
| 2.3. Методичні рекомендації щодо організації інклюзивного освітнього середовища у ЗЗСО | 58 |
| Висновки до 2 розділу | 70 |
| | |
| ВИСНОВКИ..... | 72 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ | 75 |
| ДОДАТКИ..... | 81 |

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному освітньому контексті проблема організації інклюзивного освітнього середовища в Новій українській школі є надзвичайно актуальною. Адже інклюзивна освіта має значний потенціал для покращення якості навчання та розвитку всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей та потреб.

Інклюзивна освіта сприяє розвитку соціальної компетентності учнів. У навчальному середовищі, де діти з різними потребами навчаються разом, формується толерантне та розуміюче ставлення до різних людей. Взаємодія з ровесниками з різними особливостями сприяє розвитку співробітництва, емпатії та поваги до інших.

Застосування різних методів та підходів у навчальному процесі дозволяє задовольнити потреби різних учнів, забезпечуючи їхній оптимальний розвиток.

Враховання індивідуальних особливостей кожного учня є ключовим аспектом інклюзивної освіти в НУШ. Це дає змогу кожному учневі розкрити свій потенціал та досягти кращих результатів навчання.

Кожен учень має унікальні здібності, інтереси та особистісні риси. Інклюзивна освіта ставить за мету забезпечити, щоб учні з різними потребами мали можливість отримувати індивідуалізовану підтримку та адаптовані завдання, які враховують їхні потреби та можливості.

Організація інклюзивного освітнього середовища відповідає принципам рівності та справедливості і це сприяє зниженню соціальних, етнічних та гендерних нерівностей у навчанні та розвитку дітей. Кожен учень має право на отримання якісної освіти, а інклюзивна модель навчання гарантує це право без обмежень.

Один із шляхів організації інклюзивного освітнього середовища в НУШ – це використання різноманітних методик та підходів. Вчителі можуть застосовувати різні форми навчання, використовувати різні візуальні та аудіювальні матеріали, створювати групові та індивідуальні завдання, де кожен учень може розвиватися відповідно до своїх можливостей.

Для успішної інклюзивної освіти також необхідно підтримувати співпрацю між учителями, батьками та фахівцями. Важливо враховувати думку батьків щодо потреб та розвитку їхніх дітей, а також залучати фахівців (психологів, логопедів тощо) для надання додаткової підтримки та консультування.

Усі учні, незалежно від своїх особливостей, мають право на якісну освіту. Інклюзивне освітнє середовище в НУШ є відповіддю на цю вимогу, пропонуючи шляхи, які дозволяють кожному учневі розвиватися відповідно до свого потенціалу. Забезпечення доступного фізичного середовища, використання індивідуалізованих підходів та методик, сприяння співпраці з батьками та фахівцями – це лише декілька шляхів, які сприяють організації інклюзивного освітнього середовища в НУШ.

Інклюзивна освіта в НУШ не тільки сприяє розвитку кожного учня, але й формує толерантне та розуміюче суспільство, де кожна людина шанується за свою унікальність та природжену різноманітність. Тому, забезпечення інклюзивного освітнього середовища є актуальним завданням, яке прогресивні освітні установи повинні враховувати для досягнення високої якості навчання та розвитку кожного учня.

Дослідження в галузі організації інклюзивного освітнього середовища в НУШ є важливим і актуальним напрямком. Через активну реформу освіти в Україні та впровадження нової української школи (НУШ), з'являються нові можливості для виявлення ефективних шляхів реалізації інклюзивної освіти.

З 90-х років ХХ століття вчені в Україні та за кордоном зосередили свою увагу на пошуку способів розвитку інклюзивної освіти. Серед таких науковців можна назвати М. Шеремета, Л. Андрушка, В. Бондаря, А. Колупаєву, Т.Євтухову, В. Ляшенка, І. Іванову, О. Савченко, М. Сварник, О. Столяренка та інших. Вони досліджували проблеми залученості дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Проте бракує досліджень, присвячених питанням організації інклюзивного освітнього середовища у закладах загальної середньої освіти.

Актуальність та недостатня розробленість проблеми зумовили вибір теми дослідження *«Шляхи організації інклюзивного освітнього середовища в Новій українській школі»*.

Об'єкт – процес організації інклюзивного освітнього середовища в початкових класах.

Предмет – особливості організації інклюзивного освітнього середовища в Новій українській школі.

Мета – обґрунтувати та експериментально перевірити шляхи організації інклюзивного освітнього середовища в початкових класах.

Завдання:

- 1) Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з теми дослідження;
- 2) Здійснити емпіричне дослідження стану організації інклюзивного освітнього середовища у початковій школі;
- 3) Розробити методичні рекомендації щодо організації інклюзивного освітнього середовища у ЗЗСО.

Практичне значення дослідження:

- Розробка конкретних рекомендацій та стратегій щодо організації інклюзивного освітнього середовища в НУШ, що можуть бути використані в роботі з педагогами, адміністрацією та батьками.
- Запровадження інноваційних методик та підходів, які допоможуть забезпечити ефективну інклюзивну практику в навчальних закладах.
- Підвищення усвідомленості про важливість інклюзивної освіти серед педагогічної спільноти та громадськості.

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз літератури з метою обґрунтування теоретичних засад інклюзивної освіти та організації навчального середовища,

емпіричні: анкетування серед вчителів, батьків та учнів для збору даних щодо їхнього сприйняття інклюзивного освітнього середовища та його ефективності, спостереження за процесом навчання та взаємодією вчителів і

учнів в інклюзивному класі, інтерв'ю зі спеціалістами з педагогіки, психологами та іншими фахівцями, що працюють в галузі інклюзивної освіти, констатувальний та формувальний експеримент, метод експертних оцінок.

методи статистичної обробки даних для обробки результатів емпіричного дослідження.

Експериментальна база дослідження: Кобижчанський ЗЗСО І-ІІІ Бобровицької міської ради Чернігівської області.

Результати дослідження було апробовано шляхом участі у конференції:

1. Гурин Н. Шляхи залучення молодших школярів до організації інклюзивного освітнього середовища. Всеукраїнська онлайн-конференція з міжнародною участю «Стратегії та практика організації освітнього процесу в умовах невизначеності: нові виклики та перспективи реалізації», НУЧК імені Т. Г. Шевченка (30 травня 2023 р., м. Чернігів).

За матеріалами дослідження було опубліковано тези:

Гурин Н. Шляхи організації інклюзивного освітнього середовища в НУШ. Проблеми та перспективи розвитку науки та освіти України в особливих умовах євроінтеграції: Міжнародна науково-практична конференція, м. Вінниця, 03 -04 травня 2023 року.: тези / ред. 1 кол.: Драбовський А.Г., Дибчук Л.В. та ін. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2023. 168 с. С. 38-40.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

1.1. Аналіз психолого-педагогічної літератури щодо проблеми організації інклюзивного освітнього середовища

Трансформація сучасних національних систем освіти зумовлена суспільно-політичними, соціально-економічними, правовими та іншими чинниками, що виникли в процесі розвитку суспільства.

На сьогоднішній день Україна обрала шлях розбудови, демократії і зусилля держави спрямовані на забезпечення прав її громадян. У сфері освіти метою є забезпечення всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності її талантів. Це максимальний розвиток її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, забезпечення доступу до освіти на всіх рівнях, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами та надання їм корекційно-розвиткової, психолого-педагогічної допомоги. Тому важливо забезпечити умови, що враховують індивідуальні потреби, здібності, можливості та інтереси особистості.

Освітня політика України ґрунтується на принципах загальнолюдських цінностей, прав людини та реалізації рівного права на освіту для всіх незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності тощо. Це також підкреслює її гуманістичний характер [27].

Сучасні системи освіти зазнають фундаментальних змін, пов'язаних з модернізацією освітнього простору, інтерпретацією та адаптацією зарубіжних освітніх моделей до вітчизняного шкільного контексту, що пов'язане з розширенням міжнародної співпраці у відповідних галузях.

Навчання і виховання дітей з ООП та характеристика моделей їх соціально-педагогічної підтримки слугують своєрідним теоретичним

підґрунтям для системного аналізу різних зарубіжних моделей та їх інтеграції у вітчизняну шкільну практику.

Поява інклюзивної освіти як освітнього та соціального явища пов'язана, насамперед, з кардинальною зміною ставлення суспільства до дітей з ООП. За різними статистичними даними, кількість таких дітей в Україні з кожним роком зростає. Більше того, частина з цих дітей не перебувають в інклюзивному освітньому середовищі, оскільки не навчаються в загальноосвітніх закладах за місцем проживання. Вона стала своєрідною теоретичною основою для системного аналізу та інтеграції в практику роботи закладів освіти з дітьми з особливостями психофізичного розвитку.

Особливості інклюзивної освіти стали предметом фундаментальних досліджень науковців різних галузей знань.

Одним із перших відомий чеський вчений Ян Амос Коменський звернув увагу на необхідність соціальної інтеграції дітей з особливими потребами. Серед цих дітей він розрізняє шість типів, які відрізняються за ступенем розумового розвитку і рисами характеру, при цьому також наголошуючи на тому, що всі вони мають право на навчання. Водночас Я. А. Коменський – закликав використовувати компенсаторні можливості збережених органів і систем людей з обмеженими можливостями.

Доцільність спільного навчання здорових дітей і дітей з порушеннями розвитку обґрунтовано у «Великій дидактиці» Я. А. Коменського, де з цього приводу зазначається: «Цим недолікам у здібностях швидше можна зарадити, поки вони нові ... Необхідно налагодити такий порядок, щоб повільні перебували поруч із швидкими, нездібні – з більш тямущими, вперті – зі слухняними і щоб усі керувалися одними й тими ж настановами та прикладами» [10, с. 133]. Таке своєрідне «перемішування» педагог допускав не тільки щодо місця навчання, а й стосовно допомоги з боку вчителя та фізично здорових дітей.

Ідеї відомої співвітчизниці С. Русової щодо інклюзивної освіти ґрунтувалися на принципах вільного і безкоштовного навчання. Вона

передбачала визнання індивідуальності дитини та особливе ставлення до її природного розвитку.

Глибокий гуманізм С. Русової притаманний її педагогічній праці та просвітницькій діяльності. На її думку, в школі важливо класифікувати дітей за рівнем інтелекту шляхом опитування та спостереження.

Водночас ця гуманістка порадила фахівцям не поспішати переводити людей з ООП, у категорію ООП. Вона підкреслила, що неприпустимо відправляти здорових дітей до спеціальних шкіл без спеціального нагляду. На запитання «Кого школа має виховувати і навчати?» С. Русова відповідала: усіх без винятку дітей, у т. ч. «важковиховуваних», «дефективних», розлади яких спричинені «аномальними умовами нашого життя», і які також мають право отримувати «можливу для їхнього розвитку освіту» [29, с. 243]. Виховні аспекти в педагогічній концепції С. Русової значною мірою сприяли становленню нової освітньої реальності.

Добре відомо, що інклюзивна освіта в Україні була сферою освітньої діяльності Василя Сухомлинського. У його Павлиській школі разом з іншими дітьми навчалося понад 100 учнів, які були офіційно визнані «розумово відсталими». Відомий педагог писав, що діти мають власний темп навчання і що прогрес і досягнення слід оцінювати, а не порівнювати з іншими: «Обділена дитина не повинна знати, що вона нездібна, що вона недоумкувата. Догляд за такою дитиною повинен бути у 100 разів обережнішим, чуйнішим і співчутливішим» [39, с.590].

Погляди В. Сухомлинського на навчання дітей з ООП є надзвичайно актуальними і сьогодні. Адже розв'язання проблеми міцних знань неможливе без урахування того, що з кожним роком діти приходять до школи зі зниженою здатністю до навчання. Вони недостатньо запам'ятовують, недостатньо швидко мислять [39].

Одним з яскравих прикладів гуманної педагогічної інклюзії є педагогічна практика Шалви Олександровича Амонашвілі, який глибоко переконаний, що західний досвід інклюзивної освіти доцільний для тих дітей, які мають шанс

реалізувати себе в суспільстві. Водночас інші діти навчаться жити з ними і піклуватися про них. Потрібен відпочинок, особливий догляд та індивідуальний підхід [2, с.54].

Крім того, Ш. Амонашвілі обґрунтовує важливість позитивного ставлення дитини до успіху, глибокої віри в нього. Як пише педагог: «У твердженні «Дитина не зможе!» я вбачаю, найімовірніше, не захист дітей від посягань на природний перебіг їх розвитку, а ігнорування їхніх дійсних здібностей. «Дитина не може», як правило, означає не стільки обмеженість задатків самої дитини, скільки обмеженість наших уявлень про неї» [2, с. 95].

Ш. Амонашвілі акцентує увагу на потребі індивідуального підходу до дітей з ООП, необхідності розвитку талантів й особистісних здібностей кожного учня: «Чи не змушує нас червоніти перед дітьми те, що ми самі не змогли пізнати психологію кожної дитини, особливо тих, кого так просто залічуємо до «кволих» «слабких», «відстаючих»; не змогли знайти для останніх таку популярну в сучасній науці оптимальну індивідуальну методика?» [2, с. 96].

Автор вважає традиційні дискримінаційні терміни для учня з ООП: «Я не хочу назвати тебе слабким, розумово відсталим: не люблю такі вирази. Краще назву слабкою мою методика, що не спрацювала щодо тебе» абсолютно неприйнятними, такими, що принижують гідність дитини [2, с. 94].

Особливо актуальними для сучасних дослідників інклюзивної освіти є ідеї та рекомендації відомого психолога-експериментатора Л. Виготського. Його концепції «випередили час», зокрема щодо необхідності: а) навчання дітей із психофізичними порушеннями в закладах загальної освіти та взаємодії зі здоровими однолітками; б) ранньої діагностики, корекції і своєчасного попередження т. зв. «соціальних вивихів» (феномен «випадання дитини» з культури); в) комплексного підходу до вивчення таких дітей; г) інтеграції спеціальної і загальної освіти; г) соціальної компенсації дефектів у зазначеної категорії осіб; д) забезпечення різнобічного розвитку особистості; е) урахування в роботі серед учнів з ООП зони найближчого розвитку..

Він був глибоко переконаним, що дитина, розвиток якої ускладнений дефектом, не просто менш розвинена, ніж її однолітки, вона розвинена інакше [41, с. 7]. Л. Виготський на основі емпіричних досліджень дійшов закономірного висновку про необхідність навчання дітей з ООП у середовищі здорових ровесників: «Надзвичайно важливо з психологічного погляду не замикати «аномальних дітей» в особливі групи, а якомога ширше практикувати їх спілкування з іншими дітьми».

Вчений неодноразово підкреслював, що спеціальні школи не виривають дітей з ізолюваного світу, а, навпаки, розвивають навички, які призводять до ще більшої ізоляції. Л. Виготський закликав вчителів зосередитися на дітях, це «стане вихідною точкою перегляду спеціальної освіти» [41, с. 56].

Л. Виготський був одним з перших, хто спробував продемонструвати ідею спільного навчання здорових дітей з проблемами психофізичного розвитку.

Важлива роль Л. Виготському належить у розробленні наукових засад діагностування дітей з ООП. Він розглядав характер дитини наступним чином: його тісний взаємозв'язок з впливом виховання і освіти і вплив навколишнього середовища на це.

Питання інклюзивної освіти цікавить багатьох українських дослідників.

Специфіку теорії і методики професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу висвітлює у своєму дослідженні З. Шевців. Вона представила концепцію і модель розвитку соціально-педагогічних навичок студентів закладів вищої освіти для професійної діяльності в інклюзивному середовищі [42].

І. Малишевська у роботі «Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища» визначила інтеграційну природу зазначеної підготовки, яка сприяє ефективній командній взаємодії різних фахівців, а також розробила

концепцію, що ґрунтується на пріоритетному забезпеченні інклюзивно зорієнтованого змісту навчання у компетентнісному форматі [16].

Для нашого дослідження важливою є робота О. Федоренко «Педагогічний супровід молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання».

У ній представлено авторську модель фахового супроводу дітей із розладами слуху в контексті інклюзивної освіти, запропоновано навчально-діагностичний комплекс і технологію підтримки таких учнів з боку вчителів, асистентів учителів, соціальних педагогів.

У науковий обіг було введено ряд понять: «педагогічний супровід учнів початкових класів зі зниженим слухом в умовах інклюзії», «педагогічна підтримка в інклюзивному навчанні», «соціонавчальна інтегрованість» [40].

Дуже важливою для нашого дослідження видається наукова праця Л. Перхун «Формування особистості дитини у системі інклюзивної освіти Франції». У цій праці авторка висвітлює теоретико-методологічні засади й організаційно педагогічні умови навчання дітей з ООП у французьких навчальних закладах; простежує правові аспекти й еволюцію французької системи освіти від сегрегації до інклюзії [22].

Важливою проблемою нашого дослідження є оцінювання навчальних досліджень школярів в умовах інклюзії. Т. Сак у монографії «Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі» ці питання ґрунтовно проаналізувала і запропонувала інформацію про особливості оцінювання та контролю успішності й розвитку соціальних навичок учнів з ООП, урахувавши специфіку цього процесу, згідно з індивідуальним навчальним планом.

Зробивши аналіз філософської, психологічної і педагогічної спадщини відомих учених, у т. ч. й сучасних, можна зробити такий висновок:

- в дослідженнях з'ясовано основні тлумачення становлення інклюзивної освіти;

- розкрито історичні, теоретико-методологічні, соціокультурні, психолого-педагогічні та методичні аспекти інклюзії [45, с.48].

Але все таки залишається суперечливе ставлення щодо необхідності широкого впровадження інклюзивного підходу в шкільну практику. Тому проблема теорії і практики освітньої інклюзії, навчання осіб з ООП у закладах загальної середньої освіти потребує системного методологічного, історико-теоретичного, компаративного та методичного дослідження.

1.2. Сутність інклюзивної освіти як педагогічної проблеми

Інклюзивна освіта – це підхід до навчання і виховання, який ставить перед собою мету забезпечення рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей, потреб та здібностей. Основна ідея інклюзивної освіти полягає в тому, щоб створити середовище, де кожен учень має право на повноцінну участь у навчальному процесі, соціальну взаємодію та розвиток свого потенціалу [8, с. 78].

Інклюзивна освіта є концепцією, яка заснована на принципах рівноправності, гуманності та доступності освіти для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей, здібностей та потреб. Вона прагне забезпечити рівні можливості для навчання, розвитку та участі усіх учнів у навчальному процесі.

Історичний огляд поняття інклюзивної освіти свідчить про еволюцію підходів та розуміння цієї концепції. У минулому діти з особливими потребами, такими як діти з інвалідністю чи особливими навчальними потребами, часто виключалися з загальноосвітніх шкіл і перенаправлялися до спеціальних закладів. Проте, у 20-му столітті виникла потреба в створенні інклюзивної освіти, що спричинило рух у напрямку інтеграції всіх учнів у загальноосвітні середовища [18, с.84].

Концепція інклюзивної освіти стала активно розвиватися в другій половині 20-го століття, коли вона стала основою для реформи освітньої системи у багатьох країнах. Цей підхід передбачає розширення можливостей навчання та розвитку учнів з особливими потребами у межах загальноосвітніх

шкіл, забезпечення належної підтримки та адаптації навчального процесу до їхніх потреб [12, с.73].

Еволюція поняття інклюзивної освіти також включає перехід від фокусу на індивідуальних особливостях учнів до розуміння соціального контексту та прийняття різноманітності. Інклюзивна освіта покликана створювати сприятливе середовище, де кожен учень відчуває себе прийнятим і врахованим. Вона сприяє розвитку різних форм навчання, методик і підходів, що враховують різноманітні потреби та стилі навчання учнів.

Зрозуміння соціального контексту в інклюзивній освіті означає визнання важливості соціальних взаємодій та взаємодії між учнями. Інклюзивне середовище стимулює співпрацю, взаєморозуміння та взаємодопомогу між учнями різних здібностей та потреб.

Прийняття різноманітності у інклюзивній освіті означає визнання та цінування унікальних особливостей кожного учня. Різноманітність учнів за статтю, національністю, мовою, здібностями, інтересами та потребами розглядається як багатство, що приносить позитивний внесок у навчальний процес [11, с. 98].

Усі ці зміни в понятті інклюзивної освіти свідчать про поступовий перехід від виключення до включення, від диференціації до індивідуалізації навчання, забезпечуючи усім учням рівні можливості для досягнення успіху в навчанні та розвитку свого потенціалу.

Основні аспекти та складові інклюзивної освіти включають наступне:

1. Рівноправність та доступність: Інклюзивна освіта прагне забезпечити рівні можливості навчання та розвитку для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей, здібностей чи потреб. Це означає, що учні мають мати рівний доступ до освітніх можливостей і ресурсів, а також до фізичного оточення та інфраструктури.

2. Інклюзивна педагогіка: Це підходи, методи та стратегії навчання, які враховують індивідуальні потреби та стилі навчання кожного учня. Інклюзивна педагогіка включає диференційоване

навчання, індивідуальну підтримку, використання різноманітних методик та ресурсів для досягнення навчальних цілей усіх учнів.

3. Соціальна взаємодія: Інклюзивна освіта створює сприятливе середовище для взаємодії та співпраці між учнями різних здібностей та потреб. Вона сприяє формуванню взаєморозуміння, толерантності, емпатії та поваги до різноманітності.

4. Індивідуалізація та підтримка: Інклюзивна освіта підтримує кожного учня на основі його потреб, можливостей та інтересів. Це включає індивідуальну адаптацію навчального процесу, надання спеціальної підтримки, диференційоване завдання та оцінювання, а також розробку індивідуальних навчальних планів.

5. Партнерство з батьками та громадою: Інклюзивна освіта визнає важливість співпраці з батьками учнів і ширшою громадою. Це включає залучення батьків до процесу прийняття рішень щодо навчання та підтримки їхніх дітей, спільну роботу з вчителями та шкільним персоналом, а також забезпечення відкритого та взаємовигідного спілкування. Таке партнерство сприяє покращенню якості освіти та створенню оптимальних умов для розвитку учнів [7, с. 259-264].

Ці основні аспекти та складові інклюзивної освіти спільно працюють для створення сприятливого середовища, де кожен учень має можливість розкрити свій потенціал, розвиватися та досягати навчальних успіхів.

Організація інклюзивного освітнього середовища – це процес створення та розвитку навчального середовища, яке сприяє активній участі всіх учнів, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб. Це означає забезпечення доступу до якісної освіти, соціальної взаємодії та можливостей для розвитку кожного учня [11, с.44].

Ключові складові організації інклюзивного освітнього середовища включають:

1. Фізичне оточення: Середовище має бути доступним для всіх учнів, незалежно від їхніх фізичних обмежень. Це означає наявність

пристосувань та інфраструктури для людей з різними видами обмежень, такими як доступність будівель, адаптовані класні кімнати, допоміжні технічні засоби і матеріали.

2. Педагогічна практика: Вчителі повинні мати знання, навички та ресурси для роботи з різноманітними потребами учнів. Вони повинні бути готовими до індивідуалізації навчання, застосовувати різні методи та стратегії, а також співпрацювати з іншими фахівцями для надання підтримки учням.

3. Соціальна взаємодія: Створення сприятливого соціального середовища, де усі учні відчують прийняття, повагу та підтримку. Це включає сприяння взаємодії між учнями, створення спільних проєктів та можливостей для спільного навчання та розвитку.

4. Батьківська участь: Важлива роль батьків у підтримці інклюзивної освіти. Вони повинні бути включеними в прийняття рішень щодо освіти своєї дитини, співпрацювати зі школою та вчителями, ділитися своїми спостереженнями та потребами своєї дитини. Батьки можуть брати участь у батьківських комітетах, консультуватися зі спеціалістами, спільно розробляти індивідуальні плани навчання та діяльності для своєї дитини.

5. Соціальна справедливість: Інклюзивна освіта розуміється в контексті соціальної справедливості. Це означає, що всі учні мають право на якісну освіту та рівні можливості для розвитку свого потенціалу. Інклюзивна освіта прагне зменшити соціальні нерівності, боротися з дискримінацією та стереотипами, і створювати справедливі умови для всіх дітей незалежно від їхнього статусу, походження, здоров'я чи особливостей [12].

Ці ключові аспекти спільно працюють для створення інклюзивного освітнього середовища, де кожен учень має можливість розвиватися, навчатися та бути повноправним членом навчальної спільноти.

Інклюзивна освіта має глибокі корені в контексті прав людини та соціальної справедливості. Розуміння інклюзивної освіти в цих ракурсах включає такі аспекти:

1. Права людини: Інклюзивна освіта базується на принципах загальних прав людини. Вона визнає, що кожна людина, незалежно від своїх особливостей чи потреб, має право на доступ до якісної освіти, на розвиток свого потенціалу та на повноцінну участь у суспільстві.

2. Недискримінація: Інклюзивна освіта бореться з будь-якою формою дискримінації, забезпечуючи рівний доступ до освіти для всіх учнів. Вона прагне подолати стереотипи, попереджати виключення та будувати рівноправні відносини.

3. Соціальна справедливість: Інклюзивна освіта ставить перед собою мету досягнення соціальної справедливості. Вона визнає значення різноманітності та рівноправної участі всіх учнів у навчальному процесі. Інклюзивна освіта прагне зменшити нерівності, сприяти соціальній інклюзії та підтримувати сильні суспільні зв'язки.

4. Дотримання потреб: Інклюзивна освіта враховує різноманітні потреби учнів. Вона надає спеціальну підтримку, адаптацію навчального процесу та індивідуалізовані підходи з метою забезпечення оптимальних умов для навчання та розвитку кожного учня.

Розуміння інклюзивної освіти в контексті прав людини та соціальної справедливості визнає важливість рівності, поваги до всіх людей, незалежно від їхніх особливостей чи потреб. Це означає, що кожна дитина має право на отримання якісної освіти, а не лише деякі обрані групи.

Інклюзивна освіта також підкреслює важливість поваги до різноманітності. Вона визнає, що кожна людина має унікальні характеристики, здібності та потреби, і це багатство, яке слід відзначати та використовувати для збагачення навчального середовища.

Нова українська школа (НУШ) – це концепція освіти, яка була впроваджена в Україні з метою модернізації шкільної системи та покращення

якості навчання. Основними принципами НУШ є гуманізація навчання, формування ключових компетентностей учнів, активна позиція учня, розвиток творчості та самовираження [6, с.239].

Концепція НУШ передбачає інклюзивність як один з важливих аспектів. Це означає, що всі учні, незалежно від своїх особливих потреб чи обмежень, мають право на якісну освіту в межах закладу освіти. Організація інклюзивного навчання в НУШ базується на принципах рівності, диференціації, індивідуалізації та підтримки.

Одним із головних завдань НУШ є створення сприятливого навчального середовища, де кожен учень може розвиватися на своєму рівні, з урахуванням його індивідуальних особливостей та потреб. Інклюзивне навчання в НУШ передбачає наявність адаптованих навчальних матеріалів, спеціальних методик та підходів до роботи з учнями з особливими потребами, а також спільну взаємодію учнів з різними здібностями та потребами в одному класі [3, с.69].

Врахування принципів НУШ під час організації інклюзивного навчання дозволяє створити рівноправні умови для всіх учнів, сприяє їхньому розвитку, самовираженню та досягненню успіхів у навчанні.

Дослідження впливу інклюзивної освіти на розвиток учнів показують, що цей підхід має позитивний вплив на їхній когнітивний, соціальний, емоційний розвиток та академічну успішність. Ось деякі з ключових висновків з проведених досліджень:

1. Когнітивний розвиток: Інклюзивна освіта сприяє поліпшенню когнітивних навичок учнів. Вона стимулює їхню активність, сприяє розвитку мислення, проблемного мислення, творчого мислення та розв'язанню завдань. Учні мають можливість взаємодіяти з різними ідеями, думками та підходами, що сприяє розширенню їхніх когнітивних горизонтів.

2. Соціальний розвиток: Інклюзивна освіта сприяє позитивним змінам у соціальному розвитку учнів. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, співпраці, толерантності та емпатії. Учні навчаються

взаємодіяти з різними людьми, розуміти та приймати різноманітність, а також розвивати навички конфліктології та співробітництва.

3. Емоційний розвиток: Інклюзивна освіта створює сприятливе середовище для емоційного розвитку учнів. Вона сприяє підвищенню самооцінки та самовпевненості, розвитку емоційної інтелігенції, а також формуванню позитивного ставлення до навчання та самореалізації.

4. Академічна успішність: Дослідження показують, що інклюзивна освіта має позитивний вплив на академічну успішність учнів. Учні з особливими освітніми потребами, які отримують підтримку інклюзивної освіти, демонструють покращені результати в навчанні. Це може бути пов'язано зі забезпеченням доступу до навчальних ресурсів, індивідуалізацією навчання, використанням адаптивних стратегій та підходів, а також підтримкою вчителів та співпрацею з батьками.

Окрім того, інклюзивна освіта сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, розвитку мотивації та інтересу до вивчення предметів. Учні почуваються впевненіше у своїх здібностях і більш активно залучаються до навчального процесу [42,с.145].

Загальні результати досліджень підтверджують, що інклюзивна освіта має значний позитивний вплив на розвиток учнів у різних аспектах їхнього життя. Вона сприяє створенню рівних можливостей для всіх учнів, формуванню толерантного суспільства, а також розвитку людського капіталу нації.

Інклюзивна освіта відіграє важливу роль у формуванні громадянської свідомості та толерантного суспільства. Вона сприяє розвитку громадянських цінностей, розумінню та повазі до різноманітності. Ось деякі аспекти, які підтверджують цей вплив:

1. Взаємодія з різноманітністю: Інклюзивна освіта створює можливості для учнів взаємодіяти з різноманітністю - різними культурами, національностями, мовами, віросповіданнями та особливостями. Це сприяє розширенню їхнього світогляду, розумінню та

прийняттю інших людей, а також розвитку толерантного ставлення до різних поглядів і життєвих шляхів.

2. Виховання громадянської свідомості: Інклюзивна освіта включає виховання громадянської свідомості учнів. Вони навчаються розуміти свої права та обов'язки як громадяни, вивчати цінності демократії, рівності, справедливості та громадянської участі. Це допомагає їм стати активними громадянами, здатними приймати відповідальність за себе та внести позитивні зміни у своє оточення.

3. Розвиток емпатії та співпереживання: Учні, що навчаються в інклюзивному середовищі, набувають навичок емпатії та співпереживання. Вони навчаються розуміти потреби, проблеми та перспективи інших людей, особливо тих, хто має особливі освітні потреби. Це сприяє побудові взаєморозуміння, підтримці та солідарності між учнями. Вони навчаються бути відкритими до спілкування, розуміти та цінувати різні думки, погляди та життєві історії. Це сприяє формуванню толерантного суспільства, де кожна людина сприймається незалежно від своїх особливостей.

4. Розвиток лідерських навичок: Інклюзивна освіта надає можливість учням розвивати лідерські навички. Вони навчаються співпрацювати, вести комунікацію, приймати рішення та брати на себе відповідальність. Це допомагає їм стати активними учасниками громадського життя та змінювати своє оточення на краще.

5. Підготовка до багатокультурного світу: Інклюзивна освіта готує учнів до життя в багатокультурному світі. Вона розвиває міжкультурну компетентність, вміння працювати з людьми з різних культур та релігій, розуміння та повагу до різних світоглядів. Це важливо в сучасному світі, де взаємодія між різними культурами є необхідною складовою.

Усе це підтверджує важливість інклюзивної освіти як інструменту для формування громадянської свідомості, толерантного суспільства та підготовки учнів до майбутнього, де різноманітність є природним і багатством для всіх.

1.3. Аналіз стану організації інклюзивного освітнього середовища у ЗЗСО

Особливостям організації освітнього процесу для дітей з обмеженими можливостями сьогодні приділяється велика увага. Це пов'язано з сучасними тенденціями розвитку суспільства та змістом поставлених на державному рівні завдань з забезпечення реалізації прав дітей на фізичний, інтелектуальний, психічний, духовний та моральний розвиток[25].

У Кобижчанському ЗЗСО I-III ступенів створено спеціальні умови для інклюзивної освіти, що включають: використання в освітній діяльності форм та методів роботи з дітьми з ООП, відповідно віковим та індивідуальним особливостям; побудова освітньої діяльності на основі взаємодії дорослого з дитиною, орієнтованої на інтереси та можливості дитини, та що враховує соціальну ситуацію його розвитку; підтримку ініціативи та самостійності дитини у специфічних для неї видах діяльності.

Здобуття дітьми з особливими освітніми потребами освіти є однією з основних та невід'ємних умов їх успішної соціалізації, забезпечення їхньої повноцінної участі в житті суспільства, ефективної самореалізації у різних видах професійної та соціальної діяльності.

Завдання фахівців, педагогів та батьків – допомогти дітям з ООП зрозуміти, що вони несамотні, не є відкинутими в суспільстві і можуть нарівні з усіма розвиватися і досягати успіхів, не відстаючи від своїх однолітків. Необхідно спілкуватися з дітьми, вчити дитину думати, розмірковувати, співпереживати[28, с.363].

Особливістю організації навчального процесу для дітей шкільного віку у Кобижчанському ЗЗСО I-III ступенів є інклюзивне навчання дітей з ООП серед однолітків у звичайному класі. Навіть діти із значними порушеннями можуть

бути інтегровані по 2-3 особи у клас, але при цьому їм потрібно як індивідуальний підхід так і спеціальне навчання.

Навчання для дітей з ООП за інклюзивною формою навчання організовується згідно висновку інклюзивно-ресурсного центру (ІПР) та заяви батьків (опікунів).

При вступі до шкільного навчального закладу діти з ООП проходять обстеження фахівцями (педагогом-психологом, учителем-логопедом, учителем-дефектологом), а вчитель знайомиться з отриманими даними [30, с. 64- 67].

План вивчення дитини включає такі заходи, як: бесіда з батьками, вивчення медичної картки дитини, обстеження фізичного розвитку, обстеження психічного розвитку (характеристика дитячих видів діяльності та пізнавальних психічних процесів, мови). Далі командою психолого-педагогічного супроводу розробляються індивідуальні програми розвитку[17].

Модель професійного взаємозв'язку всіх фахівців школи (психолога, асистента вчителя, вчителя-логопеда) у роботі з дитиною з особливими освітніми потребами така:

Психолог:

- 1) організує взаємодію педагогів;
 - 2) розробляє корекційні програми індивідуального розвитку дитини;
 - 3) проводить психопрофілактичну та психодіагностичну роботу з дітьми;
 - 4) організовує спеціальну корекційну роботу з дітьми, що входять у групу ризику;
- б) проводить консультативну роботу з батьками.

Вчитель-логопед:

- 1) діагностує рівень імпресивної та експресивної мови;
- 2) складає індивідуальні плани розвитку;
- 3) проводить індивідуальні заняття (постановка правильного мовного дихання, корекція звуків, їх автоматизація, диференціація та введення в самостійну мову), підгрупові заняття (формування фонематичних процесів);

4) консультує педагогічних працівників та батьків про застосування логопедичних методів та технологій корекційно-розвивальної роботи.

Медичний персонал:

- 1) проводить лікувально-профілактичні та оздоровчі заходи;
- 2) здійснює контроль за станом здоров'я дітей за допомогою регулярних оглядів, за дотриманням вимог санітарно-епідеміологічних норм.

Однією з умов підвищення ефективності розвивальної роботи спеціалістів у Кобижчанському ЗЗСО I-III ступенів є створення адекватного до можливостей дитини предметно-розвивального середовища, тобто системи умов, що забезпечують повноцінний розвиток усіх видів дитячої діяльності, розвиток вищих психічних функцій та становлення особистості дитини.

Для деяких дітей характерні моторні труднощі, рухова розгальмованість, низька працездатність, що потребує внесення змін до планування освітньої діяльності та режиму дня. У режимі дня передбачено збільшення часу, що відводиться на проведення гігієнічних процедур, прийому їжі[31, с. 309-313].

Передбачається широке варіювання організаційних форм освітньої роботи: групових, підгрупових, індивідуальних. Дітям з ООП потрібен адаптаційний період. Адаптація – це частина пристосувальних реакцій дитини, яка може відчувати труднощі при входженні в інтеграційний простір (не входить у контакт, не відпускає батьків, відмовляється від їжі, іграшок та ін.). В цей період спеціаліст допомагає дітям з ООП зняти стрес, забезпечує позитивний емоційний стан, створює спокійну обстановку, налагоджує контакт з дитиною та батьками. Для організації та проведення розвиваючих заходів необхідно знати деякі особливості дидактичного матеріалу. При підборі матеріалу для дітей з порушеннями зору треба враховувати його розміри, контрастність кольорів; для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату підбирати виражену, легко відчутну тактильну поверхню[35, с. 261-266].

Відповідно до можливостей дітей з ООП визначаються методи навчання та технології. При плануванні роботи важливо використовувати найбільш доступні методи: наочні, практичні, словесні. Питання про раціональний вибір

системи методів та окремих методичних прийомів, технологій вирішується фахівцем у кожному конкретному випадку. У тих випадках, коли програма не може бути освоєна через тяжкості фізичних та психічних порушень, проектуються індивідуальні корекційні програми, спрямовані на соціалізацію вихованців та сприяють нормалізації емоційної поведінки, формування навичок самообслуговування, ігрових дій, предметної діяльності.

Необхідно також організувати активну роботу з батьками. Методи можуть бути абсолютно різними за формою, але спрямовані на вирішення однієї проблеми – об'єднати роботу сім'ї та фахівців у єдине ціле. Тільки при спільній та безперервній роботі фахівців та сім'ї буде позитивний результат. Можна розглядати такі форми роботи.

1) консультування – диференційований підхід до кожної сім'ї, має «особливу» дитину. Головне, щоб батьки вірили у своїх дітей та були помічниками для фахівців;

2) дні відкритих дверей – батьки відвідують групу, разом із дитиною, спостерігають за роботою спеціалістів;

3) семінари-практикуми – де батьки знайомляться з літературою, іграми, вчать застосовувати отримані знання практично;

4) проведення спільних свят, де батьки можуть бачити досягнення своєї дитини, брати участь спільно з дитиною в конкурсах, змаганнях.

Таким чином, до основних особливостей організації освітнього процесу для дітей шкільного віку з ООП у даному навчальному закладі належать: використання в освітній діяльності форм та методів роботи з дітьми з ООП, що відповідають віковим та індивідуальним особливостям; підтримка ініціативи та самостійності дитини на специфічних їй видах діяльності; використання спеціальних підручників та посібників; щоденна робота фахівців, а саме психолога та логопеда з дітьми з ООП що, у свою чергу, відрізняє цей заклад від інших освітніх організацій. Також однією з суттєвих особливостей є інклюзивне виховання дітей з ООП серед однолітків у звичайному класі.

Завдяки цьому процесу на шкільному рівні освіти зберігається цінність дошкільного дитинства, та формуються фундаментальні особисті якості дитини з обмеженими можливостями здоров'я, які є основою успішності шкільного навчання. Не випадково нині необхідність збереження наступності та цілісності освітнього середовища належить до найважливіших пріоритетів розвитку освіти в Україні. Для оптимального здійснення інтеграції та соціалізації на етапі шкільного навчання необхідно дотримуватися спеціальних умов виховання та навчання дітей з ООП, організувати безбар'єрне середовище їхньої життєдіяльності. У процесі освітньої діяльності в закладі освіти важливо гнучко поєднувати індивідуальний та диференційований підходи, що сприятимуть активній участі дітей у житті колективу. Доступне інклюзивне середовище для дітей з обмеженими можливостями в освітній установі створюють фахівці, здатні реалізувати спеціальні освітні потреби дітей різних категорій. Це створення психологічної, моральної атмосфери, у якій особлива дитина перестане відчувати себе не таким як усі і набуває права на щасливе дитинство. Головне, щоб у педагогів, спеціалістів було бажання працювати з дітьми з особливими варіантами розвитку, допомогти їм зайняти гідне місце у суспільстві та найповніше реалізувати свої особистісні здібності[31, с. 261-266]

Висновки до 1 розділу

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив зробити висновок, що питання навчання дітей з особливими освітніми потребами здавна цікавило видатних зарубіжних та українських педагогів і психологів (Я. А. Коменського, С. Русову, В. Сухомлинського та ін.). Вони зауважували на гуманному ставленні, індивідуальному підході та врахуванні сильних сторін і потреб дітей з ООП.

У наш час проблема інклюзивного навчання у ЗЗСО та організації інклюзивного освітнього простору все ще залишається актуальною. З аналізу літератури випливає, що інклюзивне навчання є комплексним процесом, який передбачає не лише фізичну доступність, а й педагогічну та соціальну

інтеграцію кожного учня. Вчитель повинен володіти адаптивними педагогічними методами та вміти індивідуалізувати навчальний процес. Слід зазначити, що диференціація навчання є ключовим елементом інклюзивного підходу. Вона дозволяє адаптувати викладання до різних потреб та можливостей учнів.

У розділі обґрунтовано сутність та основні складові інклюзивної освіти: рівноправність та доступність, інклюзивну педагогіку, соціальну взаємодію, індивідуалізацію та підтримку, співпраця з батьками та іншими учасниками освітнього процесу.

Інклюзивне навчання розглядається як стратегічний напрямок, спрямований на впровадження принципів рівності та доступності для всіх учнів. Виділено ключові принципи інклюзивної освіти, такі як повага до різноманітності, індивідуалізація навчання та врахування потреб кожного учня. Ці принципи формують основу створення позитивного та підтримуючого середовища.

Визначено ключову роль вчителя як фасилітатора навчання, спрямованого на розвиток кожного учня. Також розглядається активна позиція шкільного керівництва у створенні умов для успішної реалізації інклюзивного підходу.

Теоретичні висновки підкреслюють важливість індивідуалізації та диференціації навчання як основних стратегій для забезпечення успішності кожного учня, незалежно від його особливостей та потреб.

Зазначено значущість активної участі батьків та взаємодії з громадськістю в процесі організації інклюзивного середовища. Висвітлено роль родини як партнера у навчанні та підтримки розвитку дитини. Обговорено принципи об'єктивного оцінювання та систематичного моніторингу прогресу учнів в умовах інклюзивного навчання. Звертається увага на створення адаптивних систем оцінювання.

Виділено потребу у модернізації та адаптації матеріально-технічної бази для забезпечення фізичного доступу та комфорту для усіх учнів, включаючи

тих, у кого є особливі потреби. Визначено, що інклюзивна освіта сприяє соціальній інтеграції та позитивній взаємодії між учнями, а формування навичок співпраці та розуміння різноманітності виступає ключовим елементом.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

2.1. Емпіричне дослідження стану організації інклюзивного освітнього середовища у початковій школі

Роль інклюзивної освіти полягає у дотриманні спеціальних умов виховання та навчання дітей з ООП, організації безбар'єрного середовища у життєдіяльності дитини. З метою виявлення проблем організації освітнього процесу дітей початкової школи з особливими освітніми потребами було проведено емпіричне дослідження, що включає наступні методи:

- 1) анкетування батьків, які мають дітей з ООП;
- 2) інтерв'ю з експертами-фахівцями, які працюють в галузі інклюзивної освіти (педагог-психолог, психолог закладу освіти):
- 3) експертне оцінювання стану організації інклюзивного освітнього середовища у закладі освіти.

Дослідження було спрямоване на виявлення проблем організації освітнього процесу, вивчення спеціальних умов, форм та методів навчання, кадрового потенціалу, розвиваючого середовища тощо.

Анкета для батьків була присвячена темі «Виявлення проблем організації інклюзивного освітнього середовища у початковій школі». В анкетуванні взяли участь 4 батьків дітей з ООП. Батькам було запропоновано питання, спрямовані на вивчення їх думки про організацію інклюзивної освіти у початковій школі, про те, чи вважають вони важливою інклюзивну освіту, в яких умовах навчання буде найбільш успішним та які фактори можуть перешкодити його реалізації (Додаток А).

На запитання відповідали батьки, які мають дітей з ООП віком від 8 до 9 років: двоє дітей восьми років з порушенням слуху та інтелектуального розвитку, двоє дітей десяти років: один – з порушенням опорно-рухового апарату і один – з порушенням зору. На питання про те, чи батьки вважають

інклюзивну освіту важливою для соціалізації дитини в суспільстві всі респонденти відповіли позитивно (рис.2.1). Отже, організація інклюзивної практики в початковій школі – є важливим кроком для подальшої успішної соціалізації дитини у суспільстві .

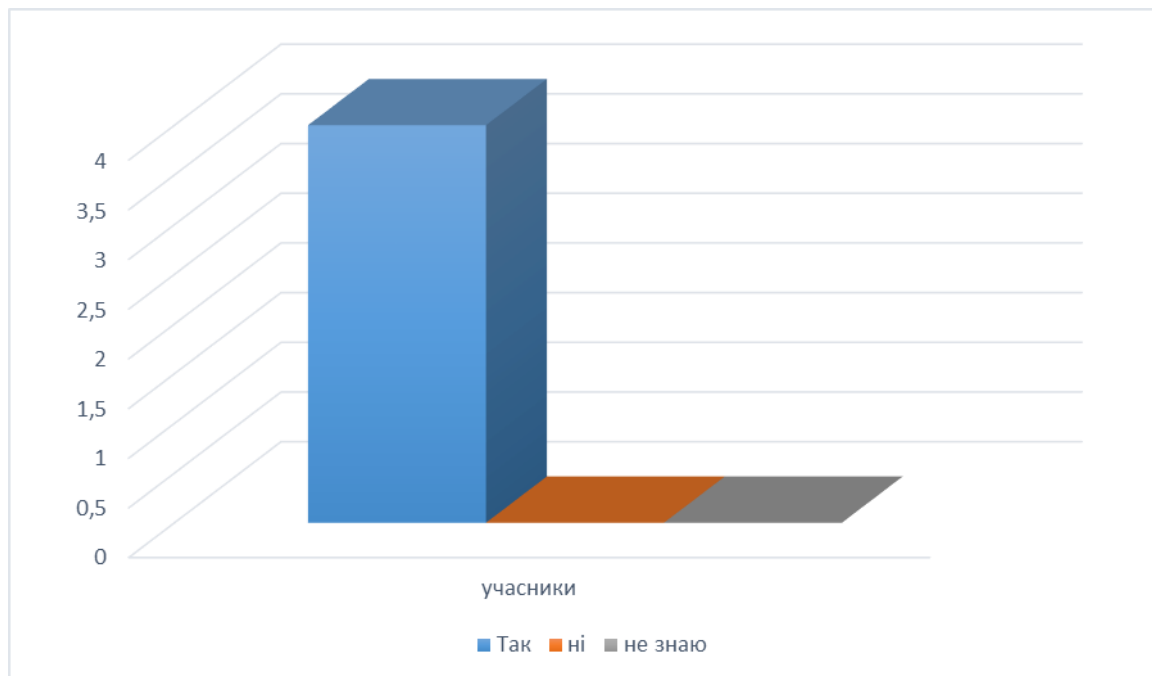


Рис. 2.1. Результати опитування батьків щодо важливості інклюзивної освіти для соціалізації дитини в суспільстві

На питання, за яких умов інклюзивне навчання буде успішним, думки батьків розійшлися. Двоє людей відзначили такі умови, як розроблення спеціальних освітніх програм супроводу дитини та організацію безбар'єрного середовища, троє батьків наголосили на важливості додаткового фінансування освітніх установ, один респондент вказав на необхідність скорочення числа учнів у класі (рис.2.2.).

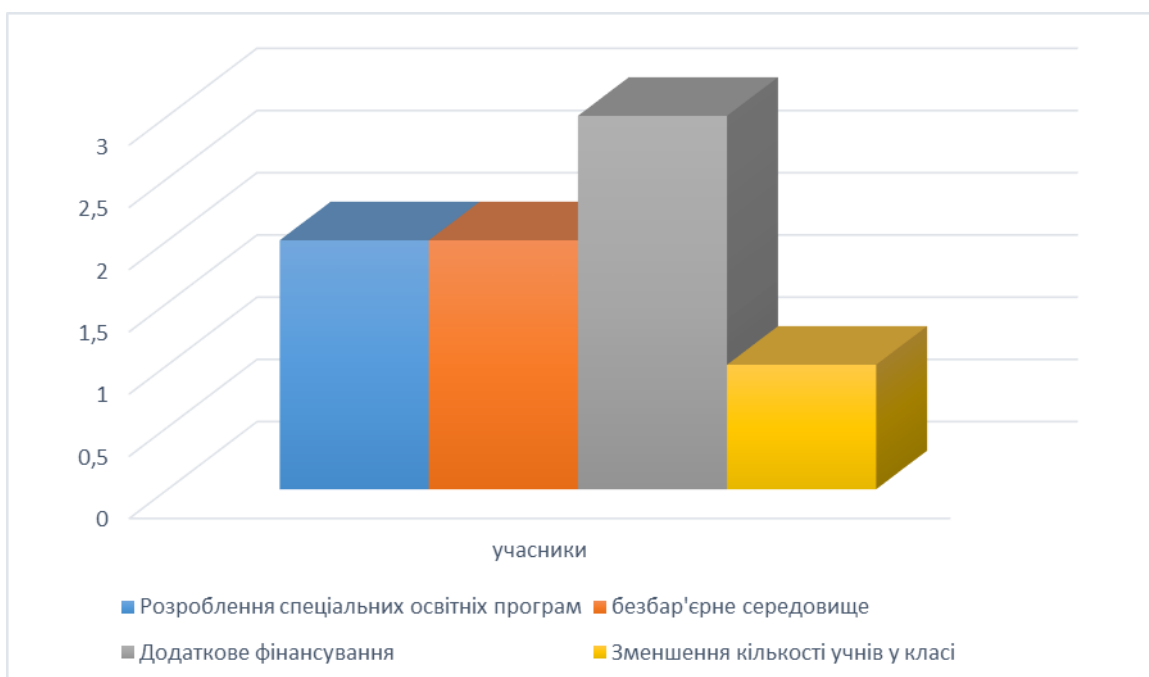


Рис.2.2. Результати опитування батьків щодо умов успішності інклюзивного навчання

На думку батьків, для підвищення якості інклюзивної освіти у шкільній установі слід врахувати сукупність умов. Проте основною проблемою, вважають батьки, є недостатнє фінансування закладу освіти. Проаналізувавши відповіді на питання, які чинники можуть завадити успіху інклюзивної освіти, троє батьків відзначають відсутність кваліфікації освітян. Одна людина вказала на стан освітнього середовища (рис. 2.3).



Рис.2.3. Результати опитування батьків щодо чинників, що можуть завадити успіху інклюзивної освіти

Відповідаючи на запитання щодо переваг, на які можуть розраховувати вихованці у процесі спільного розвитку та виховання з дітьми з ООП, батьки виділили таке. Двоє з опитаних вважають, що діти вчаться бути терплячими і отримують досвід співчуття. Усі батьки зазначили, що діти навчаються допомагати іншим (рис.2.4).

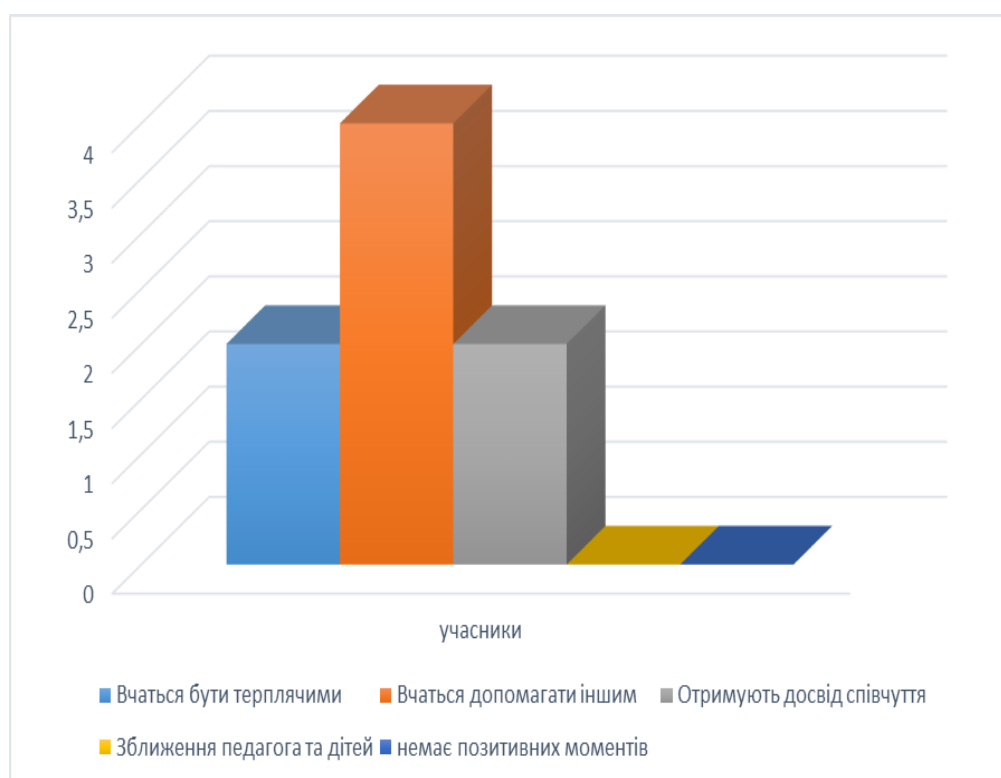


Рис. 2.4. Результати опитування батьків щодо переваг інклюзивної освіти.

Такі відповіді однозначно свідчать, що діти з ООП не відчують себе в класі обмеженими, отримують допомогу, підтримку та розуміння з боку однолітків, інші діти навчаються співчуттю і толерантності.

З метою об'єктивного вивчення процесу інклюзивної освіти батькам було поставлено питання про можливі негативні сторони цього процесу. Двоє з батьків наголосили на ймовірності виникнення конфліктів, оскільки діти з інклюзією відрізняються від інших і часто не здатні брати повноцінну участь у дитячих іграх та змаганнях. Однак ми знаємо, що конфлікти в школі не рідкість і серед здорових дітей. Один респондент відзначив зниження інтересу до занять

пізнавального циклу, оскільки діти з ООП часто не встигають за рештою і це знижує їх пізнавальний інтерес. Ось тут важлива відповідна кваліфікація педагога та зниження кількості учнів у класі, щоб реалізувати індивідуальний підхід. Крім того, один респондент відзначив відсутність негативних сторін інклюзії та жодна людина не вказала на ймовірність зниження темпу розвитку при такій освіті та навчанні, що, безумовно, говорить про високу оцінку батьками даної системи та практично повній відсутності негативних сторін у ній (рис.2.5).

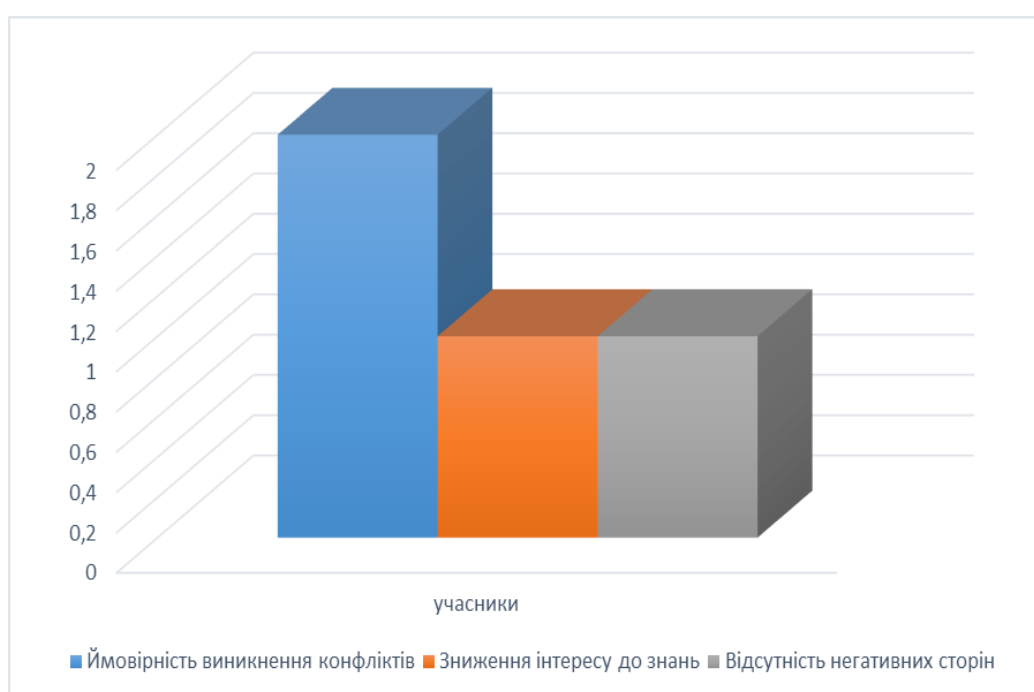


Рис.2.5. Результати опитування батьків щодо негативної сторони інклюзивної освіти

Відповідаючи на запитання про наступність інклюзивної освіти, батьки виділили таке. Три особи відзначають навчання для всіх без винятку дітей з ООП всіх рівнях освіти. Двоє з опитованих наголосили на забезпечення соціальної та інформаційної доступності здобуття професійної освіти. І всі батьки відзначили співпрацю фахівців, педагогів школи з вироблення спільних рішень у реалізації інклюзивної освіти (рис.2.6).

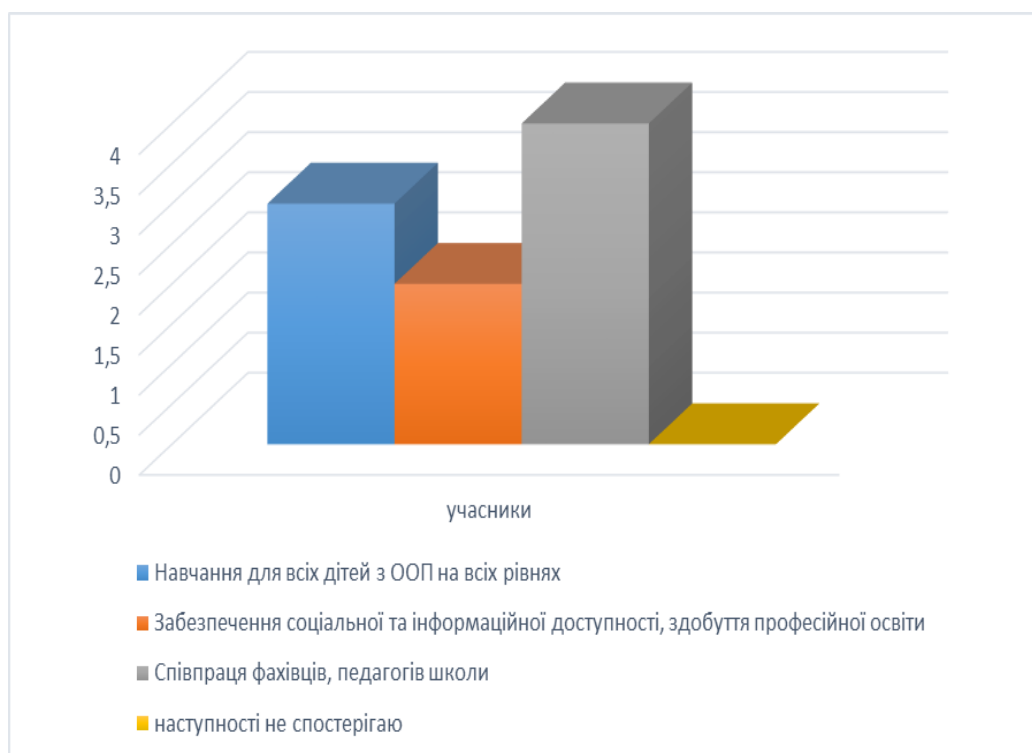


Рис. 2.6. Результати опитування батьків щодо наступності інклюзивної освіти

Отже, одним із головних завдань початкової школи є підготовка дітей до продовження навчання у школі і здобуття середньої освіти.

Це, насамперед, перехід дитини на якісно новий ступінь свого розвитку, тобто надалі дитині буде легше отримувати професійну освіту. Завдяки наступності через призму інклюзивного навчання на початковому рівні освіти зберігається цінність дитинства, та формуються фундаментальні особисті якості дитини з обмеженими можливостями здоров'я, які є основою успішності шкільного навчання. Не випадково нині створюється необхідність збереження наступності та цілісності освітнього середовища і належить до найважливіших завдань сучасної освіти.

З метою виявлення якісної спільної роботи вчителів, батькам було поставлено питання щодо взаємодії всіх фахівців початкової школи (психолог, вчитель-логопед, класний керівник). Троє з батьків відзначили спільне розроблення індивідуальних, адаптованих програм. Один респондент відзначив формування умінь працювати в інноваційному освітньому середовищі. І всі

батьки обрали такий варіант відповіді, як спільна побудова цілей та завдань діяльності в інклюзивній практиці щодо кожної дитини з ООП (рис. 2. 7).



Рис. 2.7. Результати опитування батьків щодо якісної, спільної роботи всіх фахівців у роботі з дітьми ООП.

Це говорить про те, що завдяки спільній діяльності спеціалістів початкової школи, визначається єдиний план, де кожен педагог може брати участь як у виконанні того чи іншого завдання, так і в її визначенні. При розробці програм враховуватимуться всі недоліки роботи з дитиною ООП. Адже лише спільна робота може забезпечити гармонійний розвиток особистості кожної дитини та системи інклюзивного навчання загалом.

Проаналізувавши відповіді на 17 запитання можна дійти невтішного висновку у тому, що навчальний заклад лише частково забезпечений доступним середовищем для дітей із ООП. З цим погодилися всі батьки (рис.2. 8).

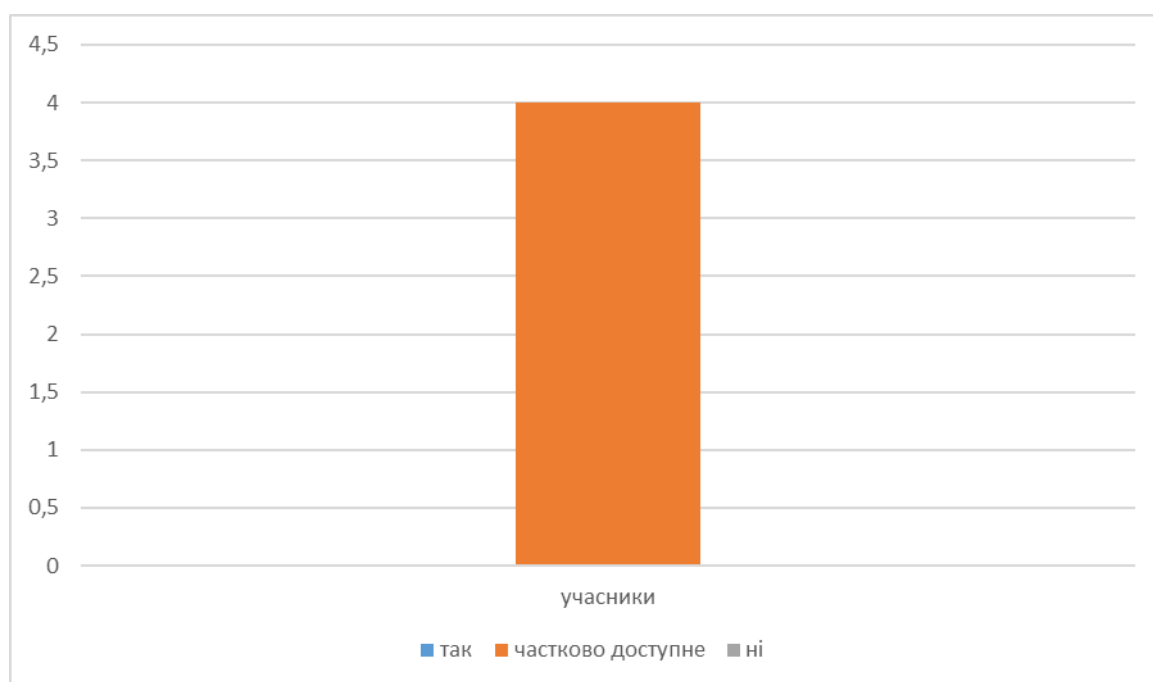


Рис. 2.8. Результати опитування батьків щодо забезпечення доступного освітнього середовища для дітей ООП.

Відзначаючи спеціальні умови для повноцінного навчання дітей з ООП, один з батьків вказав на необхідність наявності пандуса в шкільній установі. Одній дитині необхідний помічник дорослий. І всі батьки відзначили такі умови, як оновлену індивідуальну програму навчання та заняття зі спеціалістами (рис.2. 9).

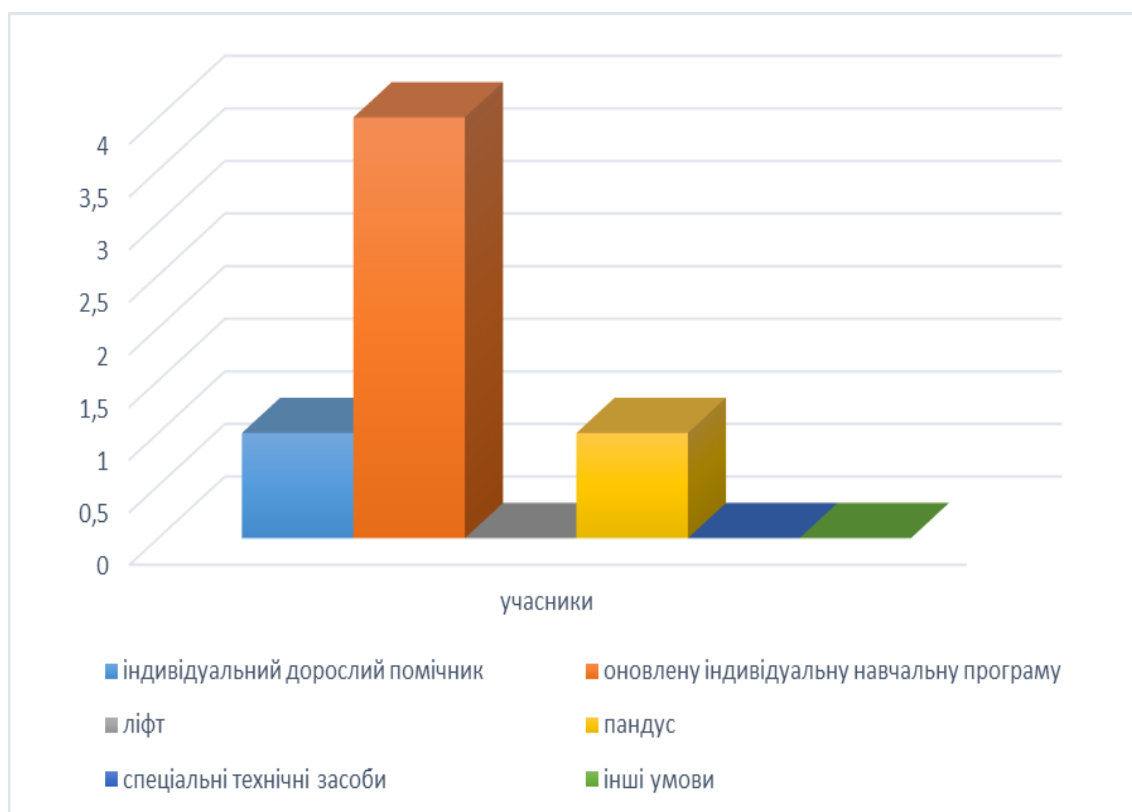


Рис. 2.9. Результати опитування батьків щодо спеціальних умов для дітей з ООП.

Таким чином, можемо зробити висновок, що для повноцінної інклюзивної освіти необхідна низка спеціальних умов. Необхідно оновлювати та удосконалювати індивідуальні програми з навчання дітей з ООП, тому що дітей з різними порушеннями розвитку стає більше з кожним роком, отже, і запит на нові спеціальні умови та вимоги зростатиме.

Відповідаючи на запитання, чи батьки спостерігають позитивну динаміку у розвитку дитини, результативність та досягнення у засвоєнні програмних задач, всі відповіли позитивно (Рис.2.10).

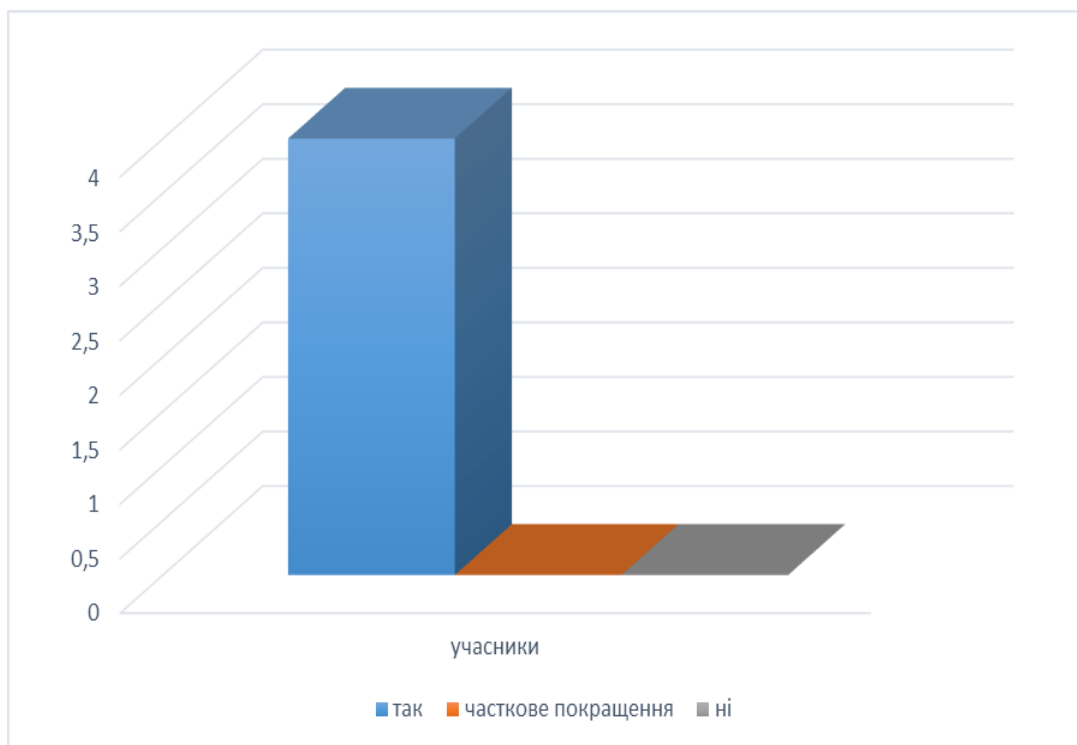


Рис. 2.10. Результати опитування батьків щодо позитивної динаміки розвитку дітей з ООП

Це говорить про те, що надаючи педагогічну та психологічну допомогу та підтримку дитині з порушеннями, створюючи спеціальні умови для повноцінного навчання, інклюзивна освіта на етапі початкової школи є важливою для соціалізації дитини в середовищі однолітків, а також забезпечує наступність між початковою школою та середньою школою в області інклюзивної освіти[47].

Аналізуючи сказане вище, можна зробити наступний висновок: поряд з позитивними моментами в організації інклюзивної освіти спостерігається ряд проблем, для вирішення яких потрібна взаємодія як фахівців початкової школи, так і батьків, які мають дітей з обмеженими можливостями. Підвищення професійної компетенції фахівців, які працюють з дітьми з ООП, консультування батьків з питанням інклюзії та матеріально-технічне оснащення, дозволять забезпечити заклад освіти всіма необхідними умовами.

Нами було проведено два інтерв'ю з фахівцями, які працюють у системі інклюзивної освіти, а саме з вчителем початкової школи та педагогом-

психологом ЗЗСО на тему «Проблема організації освітнього процесу дітей шкільного віку з ООП»

Бланк інтерв'ю містив 3 блоки, до яких входило 16 питань (Додаток Б). Інтерв'ю було направлено на вивчення корекційної-розвиткових послуг, особливостей організації інклюзивної освіти у ЗЗСО та оцінку ефективності впровадження інклюзивної освіти.

Характеристику послуги описували відповіді на 6 питань першого блоку. Проаналізувавши відповіді на ці запитання можна зробити висновок, що у Кобижчанському ЗЗСО I-III ступенів послуги з інклюзивної освіти надаються протягом 8 років. В освітньому процесі здійснюється інклюзивне навчання – відбувається спільне навчання дітей з ООП із нормотиповими учнями. На думку фахівців, впровадження такої освіти в шкільній установі є одним із факторів подальшої соціалізації дитини в суспільстві.

Діти з ООП навчаються за адаптованою освітньою програмою, розробленою індивідуально для кожної дитини. Програма сформовано як програма психолого-педагогічної підтримки позитивної соціалізації та індивідуалізації, розвитку особистості дітей шкільного віку з ООП у різних видах діяльності з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей. Фахівці позитивно ставляться до таких програм, оскільки вони забезпечують системний підхід до створення умов розвитку дитини з ООП, надання комплексної допомоги у освоєнні основної освітньої програми початкової освіти[4, с. 7-10].

Особливості організації інклюзивної освіти були розкриті в відповіді на 7 питань другого блоку. На думку респондентів, фахівці, працюючи з дітьми з ООП повинні любити дітей, бути терплячими, володіти необхідними спеціальними знаннями особливостей та розвитку таких дітей, вміти надавати підтримку та запобігати конфліктам.

Також, на їхню думку, в закладі освіти має бути асистент учителя, який супроводжує дитину з особливими потребами. При плануванні індивідуальної роботи з дітьми з ООП педагоги враховують індивідуальні особливості

розвитку кожної дитини, а також створюють спеціальні умови для цього. Однак при організації інклюзивної освіти виникають труднощі, такі як, недостатня інформованість батьків з питань інклюзивної освіти та низький рівень теоретичної та практичної підготовки фахівців для навчання дітей із ООП[44].

Про оцінку ефективності впровадження інклюзивної освіти шкільний заклад можна оцінити з відповідей на 3 питання третього блоку. Важливими умовами успішності інклюзивної освіти у початковій школі, на думку фахівців, є створення доступного розвивального середовища, матеріально-технічне забезпечення, професійна кваліфікація фахівців, які реалізують інклюзивний підхід та взаємодія з батьками. Однак, на сьогоднішній день, проблема матеріально-технічного оснащення та кадрового потенціалу залишається найактуальнішою[36, с. 70-75].

Також фахівці відзначають позитивну динаміку у корекції та розвитку у дітей з ООП. Діти освоюють адаптовану освітню програму на достатньому рівні. Вони розвивають комунікативні та соціальні навички в групі однолітків, вільно контактують і відчувають себе рівними з усіма у своїй поведінці. Таке включення дітей з ООП до звичайного класу, на думку опитуваних, забезпечує безболісний перехід дитини на наступний щабель освіти – до середньої школи[37, с. 66].

Окрім цього, ми здійснили оцінку організації інклюзивного освітнього середовища Кобижчанського закладу загальної середньої освіти за допомогою експертної групи, в яку ввійшло 8 учителів та 4 батьків.

Оцінка проводилася за низкою критеріїв та показників з використанням трьох індикаторів «виконано», «виконано частково» та «не виконано»

Було розроблено карту спостережень, яка представлена у додатку В.

Критерій 1. Нормативно-правове забезпечення початкової школи:

внесення необхідних змін до Статуту закладу освіти (відповідно до цілей та вимогам інклюзивної освіти).

розробка адаптованої основної освітньої програми ;

розробка відповідно до вимог посадових інструкцій педагогічних працівників ЗЗСО;

створення відповідальної групи щодо організації інклюзивної освітнього середовища;

Критерій 2. Кадрове забезпечення:

підвищення кваліфікації педагогічного колективу (курси, тренінги, вища освіта);

укомплектованість закладу спеціалістами (логопед, дефектолог, психолог, тьютор, соціальний педагог);

Критерій 3. Інформаційно-методичне забезпечення:

поповнення бібліотеки спеціалізованою літературою для педагогів (методична література, наочно-методичні посібники, дидактичні посібники тощо);

Критерій 3. Інформаційно-методичне забезпечення:

поповнення бібліотеки ЗЗСО спеціалізованою літературою для педагогів (методична література, наочно-методичні посібники, дидактичні посібники тощо);

поповнення бібліотеки ЗЗСО спеціальною літературою для дітей з ООП (дитяча художня та науково-популярна література, довідково-бібліографічні та періодичні видання, що супроводжують реалізацію освітнього процесу);

проведення моніторингу методичної роботи з урахуванням основних вимог;

Критерій 4. Матеріально-технічне забезпечення предметно-просторового середовища:

оснащення кабінетів адаптованими меблями;

оснащення кабінетів акустичною системою;

оснащення кабінетів відео-збільшувачами або настільними лупами;

встановлення пандусів;

підключення системи виклику помічника;

обладнання санітарної кімнати унітазом для інвалідів;

Критерій 5. Корекційно-розвивальне середовище :

- створення та оснащення кабінету психолога;
- створення та оснащення кабінету дефектолога;
- створення та оснащення кабінету логопеда;
- створення та оснащення сенсорної кімнати;

Критерій 6 Соціальне партнерство:

- проведення заходів із соціальними партнерами (екскурсії до бібліотеки та музеїв, відвідування театру тощо);
- взаємодія з іншими організаціями інклюзивною спрямованості;
- укладання договірних відносин із соціальними партнерами;

Критерій 7. Інклюзивне середовище:

- створення безбар'єрного предметно-просторового середовища (доступність всіх елементів середовища для дітей з ООП);
- створення безпечного предметно-просторового середовища (обладнання у кабінетах має бути виготовлене з безпечних матеріалів, насиченість ігровим матеріалом дозволить уникнути конфліктів);
- створення стимулюючого предметно-просторового середовища (матеріал обладнання має бути яскравим, великим, міцним, здатним зацікавити дитину, дати можливість дітям з ООП виявляти самостійність, що сприяє формуванню соціально-активної особи);
- створення індивідуалізованої предметно-просторової середовища (дозволяє дітям з ООП розвиватися з урахуванням індивідуальних можливостей);

Критерій 8. Взаємодія з батьками:

- створення консультативного пункту;
- розробка та підготовка інформаційних стендів;
- проведення спільних тематичних заходів.

Результати оцінки організації інклюзивної освітнього середовища вчителями та батьками в Кобижчанському ЗЗСО I-III ступенів наведено у таблиці 1

Таблиця 1

Результати оцінки організації інклюзивного освітнього середовища в Кобижчанському ЗЗСО I-III ступенів батьками та вчителями

| Критерії | Показники | Відмітка про виконання | | |
|--|---|------------------------|-------------------|-------------|
| | | виконано | Виконано частково | Не виконано |
| 1.Нормативно-правове забезпечення ЗЗСО | 1.1 Внесення необхідних змін до Статуту школи (відповідно до цілей та вимог інклюзивної освіти). | | | + |
| | 1.2. Розробка адаптованої освітньої програми | + | | |
| | 1.3 Розробка відповідно до вимог посадових інструкцій педагогічних працівників ЗЗСО; | + | | |
| | 1.4 Створення відповідальної групи з організації інклюзивного освітнього середовища; | | | + |
| 2.Кадрове забезпечення | 2.1 Підвищення кваліфікації педагогічного колективу (курси, тренінги, вища освіта); | | + | |
| | 2.2 Укомплектованість ЗЗСО фахівцями (логопед, дефектолог, психолог, тьютор, соціальний педагог); | | + | |

| Критерії | Показники | Відмітка про виконання | | |
|--|---|------------------------|---|---|
| 3. Інформаційно-методичне забезпечення. | 3.1 Поповнення бібліотеки ЗЗСО спеціалізованою літературою для педагогів (у тому числі електронними виданнями) (методична література, наочно-методичні посібники, дидактичні посібники та тощо); | | + | |
| | 3.2 Поповнення бібліотеки ЗЗСО спеціальної літературою для дітей з ООП (дитяча художня та науково-популярна література, довідково-бібліографічні та періодичні видання); | | + | |
| | 3.3 Проведення моніторингу методичної роботи з урахуванням основних вимог ДСПО; | | | + |
| 4. Матеріально-технічне забезпечення предметно-просторового середовища | 4.1 Оснащення кабінетів адаптованими меблями; | | + | |
| | 4.2 Оснащення кабінетів акустичною системою; | | | + |
| | 4.3 Оснащення кабінетів відео-збільшувачами або настільними лупами; | | | + |
| | 4.4 Встановлення пандусів; | | | + |
| | 4.5 Підключення системи виклику помічника; | | | + |
| | 4.6 Обладнання санітарної кімнати унітазом для осіб з інвалідністю; | | + | |

| Критерії | Показники | Відмітка про виконання | | |
|---|--|------------------------|---|---|
| | | | | |
| 5.Корекційно-розвивальне середовище ЗЗСО. | 5.1 Створення та оснащення кабінету психолога; | + | | |
| | 5.2 Створення та оснащення кабінету дефектолога; | | | + |
| | 5.3 Створення та оснащення кабінету логопеда; | | | + |
| | 5.4 Створення та оснащення сенсорної кімнати; | | | + |
| 6. Соціальне партнерство | 6.1 Проведення заходів із соціальними партнерами (екскурсії до бібліотек та музеїв, відвідування театру тощо); | | + | |
| | 6.2. Взаємодія з іншими організаціями інклюзивної спрямованості; | | + | |
| 7. Інклюзивне середовище в класі | 7.1 Створення безбар'єрного предметно-просторового середовища (доступність всіх елементів середовища для дітей із ООП); | | | + |
| | 7.2 Створення безпечного предметно-просторового середовища (обладнання у класі має бути виготовлено з безпечних матеріалів, насиченість ігровим матеріалом дозволить уникнути конфліктів); | | + | |

| Критерії | Показники | Відмітка про виконання | | |
|-------------------------|--|------------------------|---|---|
| | | | | |
| | | | | |
| | 7.3 Створення стимулюючого предметно-просторового середовища (матеріал обладнання повинен бути яскравим, великим, міцним, здатним зацікавити дитину, дати можливість дітям з ООП виявляти самостійність, що сприяє формуванню соціально-активної особистості); | | | + |
| | 7.4 Створення індивідуалізованого предметно-просторового середовища (дозволяє дітям з ООП розвиватися з урахуванням індивідуальних можливостей) | | | + |
| 8. Взаємодія з батьками | 8.1.Створення консультаційного пункту; | | + | |
| | 8.2 Розробка та підготовка інформаційних стендів; | | + | |
| | 8.3 Проведення спільних тематичних заходів. | | + | |

| Критерії | Показники | Відмітка про виконання | | |
|----------|-----------|------------------------|--|--|
| | | | | |
| | | | | |

Таким чином, як показали результати дослідження оцінки організації інклюзивного освітнього середовища в Кобижчанському ЗЗСО І-ІІІ ступенів організація інклюзивного освітнього середовища потребує вдосконалення, послідовність дій вимагає структурування, що націлює нас на розробку етапів організації інклюзивного освітнього середовища, що передбачають чітку послідовність дій її організації.

Поряд з позитивними моментами в організації інклюзивної освіти спостерігається ряд проблем, для вирішення яких потрібна взаємодія як фахівців початкової школи, так і батьків, які мають дітей з особливими освітніми потребами.

2.2. Розробка та реалізація етапів організації інклюзивної освітнього середовища в ЗЗСО

Розробка та реалізація етапів організації інклюзивної освітнього середовища у шкільній освітній установі на базі Кобижчанського ЗЗСО І-ІІІ ступенів проходила у три етапи: підготовчий, організаційний та заключний.

На підготовчому етапі були поставлені такі завдання та порядок дій щодо їх вирішення завдань:

Завдання 1. Нормативно-правове забезпечення освітньої установи:

- внесення необхідних змін до Статуту ЗЗСО (відповідно до цілей та вимог інклюзивної освіти).
- створення відповідальної групи з організації інклюзивної освітнього середовища;

Завдання 2. Кадрове забезпечення:

- підвищення кваліфікації педагогічного колективу (курси, тренінги, вища освіта);

- укомплектованість ЗЗСО спеціалістами (логопед, дефектолог, психолог, тьютор, соціальний педагог);

Завдання 3. Інформаційно-методичне забезпечення:

– поповнення бібліотеки ЗЗСО спеціалізованою літературою для педагогів (методична література, наочно-методичні посібники, дидактичні посібники тощо);

– поповнення бібліотеки ЗЗСО спеціальною літературою для дітей з ООП (дитяча художня та науково-популярна література, довідково-бібліографічні та періодичні видання);

- проведення моніторингу методичної роботи з урахуванням основних вимог ДСПО;

Завдання 4. Матеріально-технічне забезпечення предметно-просторового середовища:

– оснащення кабінетів адаптованими меблями;

– оснащення кабінетів акустичною системою;

– оснащення кабінетів відео-збільшувачами або настільними лупами;

– встановлення пандусів;

– підключення системи виклику помічника;

– обладнання санітарної кімнати унітазом для осіб з інвалідністю;

– встановлення інформаційних мнемосхем (таблички з назвою кабінети дублюються шрифтом Брайля);

2. Організаційний етап

Завдання 5. Корекційно-розвивальне середовище ЗЗСО:

- створення та оснащення кабінету психолога;

- створення та оснащення кабінету дефектолога;

- створення та оснащення кабінету логопеда;

- створення та оснащення сенсорної кімнати;

Завдання 6. Соціальне партнерство:

- організація заходів із соціальними партнерами (екскурсії до бібліотеки та музеї, відвідування театру тощо);

- взаємодія з іншими організаціями інклюзивною спрямованістю;
- укладання договірних відносин із соціальними партнерами;

Завдання 7. Інклюзивне середовище:

- створення безбар'єрного предметно-просторового середовища (доступність всіх елементів середовища для дітей з ООП);
- створення безпечного предметно-просторового середовища (обладнання у кабінеті має бути виготовлене з безпечних матеріалів, насиченість ігровим матеріалом дозволить уникнути конфліктів);
- створення стимулюючого предметно-просторового середовища (матеріал обладнання має бути яскравим, великим, міцним, здатним зацікавити дитину);
- створення індивідуалізованої предметно-просторової середовища (дозволяє дітям з ООП розвиватися з урахуванням індивідуальних можливостей);
- створення провокуючого предметно-просторового середовища (дає можливість дітям з ООП виявляти самостійність, що сприяє формуванню соціально-активної особистості);

Завдання 8. Взаємодія з батьками:

- організація консультаційного пункту;
- розробка та підготовка інформаційних стендів;
- проведення спільних тематичних заходів;

3. *Заключний етап.*

Завдання 9. Внутрішня узгодженість:

- проведення повторної діагностики;
- визначення зон покращення;
- публічна презентація етапів організації інклюзивної освітнього середовища в ЗЗСО.

Реалізація організації інклюзивного освітнього середовища в Кобижчанському ЗЗСО I-III ступенів проходила цими етапами з дотриманням

наведеної вище послідовності процесів. Проте терміни нашого дослідження не дозволили реалізувати ці етапи повністю [19, с. 100].

На підготовчому етапі у процесі організації інклюзивного освітнього середовища було створено відповідальну групу, до якої увійшли вчителі та батьки навчального закладу.

Ми обговорили з керівництвом питання про внесення змін, що стосуються інклюзивної освіти, у Статут ЗЗСО.

На підготовчому етапі пройшли курси підвищення кваліфікації 5 педагогів, відвідали тематичні семінари 8 педагогів.

Організовано консультаційний пункт для батьків. Створення такого пункту для батьків дітей з особливими освітніми потребами (ООП) є важливою ініціативою, який сприяє підтримці та інформуванню батьків, покращенню взаємодії та підтримки родин у навчальному процесі. Гнучкий графік роботи консультативного пункту, дав змогу забезпечити доступність до інформації для всіх батьків.

У межах роботи консультпункту проводилися індивідуальні консультації та групові зустрічі із залученням фахівців, психологів та соціальних працівників.

Було оновлено та оформлено інформаційні стенди, що сприяли обізнаності всіх учасників освітнього процесу щодо питань інклюзії. Нами було розміщено матеріали із сайту Інституту модернізації змісту освіти, спрямовані на забезпечення підтримки дітей з особливими освітніми потребами та їх батьків.

Створення безбар'єрного предметно-просторового середовища для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) є важливим завданням для забезпечення повноцінного доступу до навчання та соціального життя. У кабінетах Кобижчанського ЗЗСО широкі проходи між партами та іншими об'єктами, але це не достатньо для того, щоб дозволити вільний рух дитині на інвалідному візку або з іншими руховими обмеженнями. Тому ми здійснили перестановку меблів для забезпечення більш вільного руху [14, с. 39-41].

Меблі можна регулювати за висотою, забезпечуючи можливість налаштування відповідно до потреб дітей з різними фізичними можливостями. Використовуються спеціальні технічні засоби, такі як комп'ютерні програми, що допомагають дітям з різними типами обмежень.

На заключному етапі експерименту було проведено повторну діагностику, визначено зони поліпшення.

Повторна діагностика проводилася за тими ж критеріями, показниками з використанням тих самих індикаторів.

Узагальнені результати оцінки організації інклюзивного освітнього середовища на контрольному етапі вчителями та батьками Кобижчанського ЗЗСО І-ІІІ ступенів наведено у таблиці 1.

| Критерії | Показники | Відмітка про виконання | | |
|--|--|------------------------|-------------------|-------------|
| | | виконано | Виконано частково | Не виконано |
| | 1.Підготовчий | | | |
| 1.Нормативно-правове забезпечення ЗЗСО | 1.1 Внесення необхідних змін до Статуту школи (відповідно до цілей та вимог інклюзивної освіти). | + | | |
| | 1.2. Розробка адаптованої освітньої програми | + | | |
| | 1.3 Розробка відповідно до вимог посадових інструкцій педагогічних працівників ЗЗСО; | + | | |
| | 1.4 Створення відповідальної групи з організації інклюзивного освітнього середовища; | + | | |

| | | | | |
|---|--|---|---|--|
| | | | | |
| 2. Кадрове забезпечення | 2.1. Підвищення кваліфікації педагогічного колективу (курси, тренінги, вища освіта); | + | | |
| | 2.2 Укомплектованість ЗЗСО фахівцями (логопед, дефектолог, психолог, тьютор, соціальний педагог); | | + | |
| 3. Інформаційно-методичне забезпечення. | 3.1 Поповнення бібліотеки ЗЗСО (у тому числі електронними виданнями) спеціалізованою літературою для педагогів (методична література, наочно-методичні посібники, дидактичні посібники та тощо); | + | | |
| | 3.2 Поповнення бібліотеки ЗЗСО спеціальною літературою для дітей з ООП (дит. художня та науково-популярна література, довідково-бібліографічні та періодичні видання); | | + | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | 3.3 Проведення моніторингу методичної роботи з урахуванням основних вимог ДСПО; | | + | |
| 4. Матеріально-технічне забезпечення Предметно-просторового середовища | 4.1 Оснащення груп адаптованими меблями; | | + | |
| | 4.2 Оснащення груп акустичною системою; | | | + |
| | 4.3 Оснащення груп відео-збільшувачами або настільними лупами; | | | + |
| | 4.4 Встановлення пандусів; | | + | |
| | 4.5 Підключення системи виклику помічника; | | | + |
| | 4.6 Обладнання санітарної кімнати унітазом для осіб з інвалідністю | | + | |
| | 2.Організаційний | | | |
| 5.Корекційно-розвивальне середовище ЗЗСО. | 5.1 Створення та оснащення кабінету психолога; | + | | |
| | 5.2 Створення та оснащення кабінету дефектолога; | | | + |
| | 5.3 Створення та оснащення кабінету логопеда; | | | + |
| | 5.4 Створення та оснащення сенсорної кімнати; | | + | |

| | | | | |
|----------------------------------|--|--|---|--|
| 6. Соціальне партнерство | 6.1 Проведення заходів із соціальними партнерами (екскурсії до бібліотек та музеїв, відвідування театру тощо); | | + | |
| | 6.2. Взаємодія з іншими організаціями інклюзивної спрямованості; | | + | |
| 7. Інклюзивне середовище в класі | 7.1 Створення безбар'єрного предметно-просторового середовища (доступність всіх елементів середовища для дітей із ООП); | | + | |
| | 7.2 Створення безпечного предметно-просторового середовища (обладнання у класі має бути виготовлено з безпечних матеріалів, насиченість ігровим матеріалом дозволить уникнути конфліктів); | | + | |

| | | | | | |
|-------------------------|---|--|---|---|--|
| | | 7.3 Створення стимулюючого предметно-просторового середовища (матеріал обладнання повинен бути яскравим, великим, міцним, здатним зацікавити дитину, дати можливість дітям з ООП виявляти самостійність, що сприяє формуванню соціально-активної особистості); | | + | |
| | | 7.4 Створення індивідуалізованого предметно-просторового середовища (дозволяє дітям з ООП розвиватися з урахуванням індивідуальних можливостей); | | + | |
| 8. Взаємодія з батьками | 8.1.Створення консультаційного пункту; | | + | | |
| | 8.2 Розробка та підготовка інформаційних стендів; | | + | | |
| | 8.3 Проведення спільних тематичних заходів. | | + | | |

Метою нашої школи є створення інклюзивного середовища, де кожен учень має можливість отримати якісну освіту незалежно від своїх особливих освітніх потреб. Школа приймає всіх учнів, незалежно від їхньої здатності, фізичних можливостей чи особливих освітніх потреб. Адміністрація школи забезпечує систематичний професійний розвиток вчителів з питань інклюзивного навчання та роботи з різними освітніми потребами учнів. Кожному учневі з особливими освітніми потребами забезпечується доступ до адаптивних матеріалів, технологій та інших ресурсів. Школа регулярно веде моніторинг і оцінювання ефективності інклюзивного навчання з метою постійного вдосконалення практик. Ці зміни допоможуть створити юридично обов'язковий фундамент для інклюзивного навчання та забезпечити позитивний та демократичний підхід до освіти. Важливо, що ці зміни відображають конкретні потреби нашої школи та спільноти.

В ЗЗСО було створено кабінет психолога, в якому зберігаються брошури, книги та інші матеріали, які можуть бути корисними для учнів та їхніх батьків. Також встановлено інформаційні дошки, на яких можна розміщувати корисні матеріали та психологічні поради. Кабінет забезпечений необхідною технікою, такою як комп'ютер, принтер, телефон і інше, щоб психолог міг ефективно виконувати свої обов'язки.

Створення консультативного пункту в школі є важливим етапом у наданні підтримки для батьків, учнів і вчителів. Це дає можливість для особистого обговорення проблем та проводити зустрічі з представниками батьківської громадськості, слухати їхні погляди та пропозиції.

Результати проведеного дослідження показали ефективність проведеної нами роботи з розробки етапів організації інклюзивної освітнього середовища у шкільному навчальному закладі.

2.3. Методичні рекомендації щодо організації інклюзивного освітнього середовища у ЗЗСО

Організація освітнього середовища для дітей молодшого шкільного віку повинна враховувати їх вікові особливості.

Фізичне середовище в класній кімнаті має важливе значення для створення комфортного та безпечного навчального середовища для дітей. Організація класної кімнати вимагає уваги до таких аспектів, як розташування меблів, зонування простору та створення сприятливого середовища [11, с.308].

Важливо планувати розташування меблів у класній кімнаті з урахуванням потреб учнів. Наприклад, столи та стільці повинні бути правильно підібрані за розміром та висотою, щоб діти могли сидіти в комфортних умовах і підтримувати правильну поставу. Крім того, варто розміщувати меблі таким чином, щоб було забезпечено достатній простір для руху дітей і легкий доступ до матеріалів та ресурсів.

Зональний підхід може бути корисним для організації класної кімнати. Він передбачає розділення простору на різні функціональні зони, наприклад, зона для навчання, зона для ігор та творчості, зона для спілкування тощо. Це допомагає створити структуроване середовище, де діти можуть зосередитися на конкретній діяльності та відчувати комфорт.

У класній кімнаті мають бути створені умови, щоб діти почувалися комфортно та безпечно. Наприклад, важливо забезпечити належну освітленість, аерацію та температурний режим. Також необхідно піклуватися про чистоту та організацію простору.

Вибір кольорів і декору може вплинути на атмосферу та настрій в класній кімнаті. Наприклад, яскраві та насичені кольори можуть стимулювати активність та енергію, тоді як природні та заспокійливі відтінки сприяють концентрації та розслабленню. Також можна використовувати декоративні елементи, які відображають теми навчання або зацікавлення учнів, що сприяє їхній мотивації та залученню до навчання [13, с.96].

Важливо мати систематизовану організацію робочих та навчальних матеріалів у класній кімнаті. Це може включати шафки, полиці, контейнери або корзини для зберігання книг, зошитів, іграшок, навчальних посібників та інших

матеріалів. Організований простір допомагає зберігати ресурси в порядку і сприяє ефективному використанню часу та ресурсів під час навчального процесу.

Важливо враховувати потреби всіх учнів у класній кімнаті, включаючи тих, у яких є особливі освітні потреби. Наприклад, для дітей з обмеженими можливостями можуть бути потрібні наявність підйомних механізмів для доступу до вищих полиць або належне обладнання для забезпечення безпеки та зручності під час руху.

Розглянемо можливість використання сучасних технологій у класній кімнаті, таких як інтерактивна дошка, комп'ютери, планшети та інші електронні пристрої. Це може допомогти розширити можливості навчання та зробити його цікавішим для учнів.

Створення естетичного дизайну в класній кімнаті може підвищити інтерес та комфорт дітей. Розгляньте можливість використання приємних кольорів, цікавих образів, стимулюючих постерів та іншого декору, що відповідає інтересам та потребам учнів.

Організація класної кімнати повинна бути гнучкою та адаптованою до змін. Змініть розташування меблів, внесіть зміни в організацію простору та матеріалів відповідно до потреб та змін учнів. Також заохочуйте учнів до спільної участі в організації класного середовища, дозволяючи їм вносити свої ідеї та пропозиції.

Ці аспекти організації фізичного середовища в класній кімнаті можуть сприяти створенню комфортного та стимулюючого навчального середовища для дітей молодшого шкільного віку. Важливо пам'ятати, що організація класної кімнати повинна враховувати потреби та індивідуальні особливості учнів, сприяти їхньому розвитку, активності та залученості до навчання.

Важливо підтримувати постійне оновлення навчальних посібників та ігрових матеріалів. Розвивайте колекцію матеріалів, додавайте нові книжки, ігри, завдання та ресурси, які відповідають потребам індивідуальних дітей та

актуальним вимогам освіти. Це допоможе зберегти зацікавленість та мотивацію учнів до навчання [5, с.14-16].

Забезпечення доступності освітніх матеріалів для всіх дітей, включаючи тих, які мають особливі освітні потреби, є важливим аспектом. Забезпечте наявність адаптованих матеріалів для дітей з різними особливостями, таких як матеріали з великим шрифтом, аудіокниги, мультимедійні ресурси та інші. Дотримуйтесь принципу інклюзивності, щоб всі діти мали рівні можливості доступу до освітніх матеріалів [18, с.164].

Для зручного доступу до освітніх матеріалів в класній кімнаті використовуйте організаційні системи, такі як полиці, шафки, ящики або контейнери з позначеннями. Забезпечте систематичне розташування та легку ідентифікацію матеріалів, щоб учні могли самостійно знаходити та використовувати їх.

При організації класної кімнати з урахуванням фізичних особливостей дітей молодшого шкільного віку, важливо створити комфортні робочі місця для них. Розташуйте столи та стільці з урахуванням правильної ергономіки, щоб учні мали зручну позу під час навчання. Забезпечте достатній простір для розташування навчальних матеріалів та інструментів.

При створенні освітнього середовища в класній кімнаті, зверніть увагу на освітній фон. Використовуйте природне освітлення, дотримуйтесь правил освітлення приміщення. Розмістіть матеріали на стінах, що стимулюють навчання та творчість. Забезпечте оптимальну температуру та вентиляцію в класній кімнаті, щоб створити комфортну атмосферу для навчання.

Потрібно бути впевненим, що фізичне середовище класної кімнати є безпечним для дітей. Забезпечте наявність захисних пристроїв, які запобігають травмам, особливо для маленьких дітей. Впевніться, що електричні прилади та розетки належним чином ізольовані та безпечні. Забезпечте наявність першої медичної допомоги та інструкцій щодо її використання.

Диференційований підхід в освіті враховує індивідуальні потреби та особливості кожної дитини, допомагає створити сприятливе навчальне

середовище і надає можливості для розвитку навичок та вмінь дітей у 3 класі. Основні принципи та практики диференційованого підходу включають наступне:

1. Діагностика індивідуальних потреб: Починаючи з початку навчального року, вчителі проводять діагностику, щоб з'ясувати потреби та особливості кожної дитини. Це може включати оцінку рівня академічних знань, навичок, стилів навчання, інтересів та особливих потреб. Ці дані допомагають вчителю краще розуміти своїх учнів та індивідуалізувати навчання.

2. Гнучкість завдань та матеріалів: Застосування гнучкості у завданнях та матеріалах дозволяє кожній дитині працювати на своєму рівні та темпі. Вчителі можуть пропонувати завдання з різним рівнем складності, адаптувати матеріали до індивідуальних потреб учнів. Наприклад, використовуючи додаткові вправи для підтримки слабких учнів або складніші завдання для розвитку здібних учнів.

3. Групова робота: Вчителі можуть організувати групову роботу, де діти з подібними потребами та рівнем здібностей працюють разом. Це дозволяє створити сприятливе середовище для колективного навчання та співробітництва.

4. Індивідуальні навчальні плани: Для учнів з особливими потребами або затримками у розвитку, можуть бути розроблені індивідуальні навчальні плани. Ці плани враховують конкретні потреби та цілі кожної дитини, і вчителі створюють спеціальні завдання, ресурси та підтримку, щоб допомогти їм досягти свого потенціалу.

5. Використання різних методів та стратегій навчання: Вчителі можуть використовувати різні методи та стратегії навчання, щоб задовольнити потреби учнів. Наприклад, використання візуальних, аудіовальних та кінестетичних методів навчання, використання інтерактивних технологій та ігрових елементів. Це дозволяє дітям з

різними стилями навчання засвоювати інформацію та розвиватися на своєму рівні.

6. Задоволення інтересів та стимулювання мотивації: Вчителі можуть враховувати інтереси та захоплення учнів під час планування навчальних активностей. Використання тематичних проектів, реальних прикладів та прикладів з життя, співпраця зі шкільною бібліотекою та іншими ресурсами може сприяти залученню дітей до навчання та розвитку їхньої мотивації.

7. Надання зворотного зв'язку та оцінювання: Вчителі повинні надавати регулярний зворотний зв'язок та оцінювання, щоб діти могли відстежувати свій прогрес та вдосконалювати свої навички. Використання різних форм оцінювання, таких як самооцінка, портфоліо [31, с.161-167].

Використання ігрових методів та активного навчання є важливою складовою диференційованого підходу до навчання дітей. Ці методи сприяють залученню дітей до взаємодії, співпраці та активної участі в навчальному процесі.

Діти можуть працювати у групах, де вони співпрацюють та взаємодіють між собою. Це стимулює комунікацію, співпрацю та розвиток соціальних навичок. Учасники груп можуть об'єднати свої знання та вміння, вирішувати завдання разом та вчитися один від одного.

Використання ігрових ситуацій дозволяє дітям засвоювати нові знання та навички через відтворення реальних ситуацій у грі. Це може включати рольові ігри, симуляції, інтерактивні завдання. Граючи, діти можуть експериментувати, розвивати творчість та розв'язувати проблеми [15].

Досягнення активного навчання може бути використано з різноманітних ігрових елементів, таких як пазли, карти, гральні дошки тощо. Ці елементи можуть бути використані для представлення інформації, розв'язування завдань та стимулювання інтересу до навчального матеріалу.

Вчителі можуть використовувати інтерактивні методи, такі як гра-діалог, питання-відповідь, дискусії, партнерські та групові активності [14, с. 274].

Формування групової взаємодії є важливим аспектом диференційованого підходу до навчання учнів. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, співпраці та колективного навчання.

Вчителі можуть організовувати спільні проекти, які вимагають співпраці та взаємодії між учнями. Це може бути групове дослідження, колективна презентація, створення спільного творчого проекту тощо. Учні працюють разом, обмінюються ідеями, діляться відповідальністю та спільно досягають поставленої мети [21, с. 398].

Використання роботи у парах дозволяє учням співпрацювати, обговорювати ідеї та допомагати одне одному. Пари можуть виконувати завдання разом, обмінюватися знаннями та досвідом, вирішувати проблеми спільними зусиллями. Це сприяє розвитку комунікаційних навичок, взаємодопомоги та встановленню партнерських відносин. Вчителі можуть організовувати колективні дії, які вимагають спільних зусиль всього класу. Це може бути спільне вирішення проблеми, організація класного заходу або проекту, спільне створення класної газети тощо. Учні співпрацюють, діляться обов'язками, взаємодіють та вчаться працювати як єдиний колектив.

Під час формування групової взаємодії вчителі повинні визнавати та відзначати зусилля та внесок кожного учня. Це може бути здійснено шляхом взаємного визнання досягнень, надання позитивного зворотного зв'язку та заохочення. Вчителі можуть надавати підтримку та спрямовувати учнів у розвитку комунікативних навичок, співпраці та колективного роботи. Під час групової роботи вчителі можуть розподіляти ролі та завдання між учнями. Це дозволяє кожному учаснику мати свою відповідальність та внести внесок у загальний результат. Розподіл ролей сприяє розвитку лідерських навичок, організаційних вмінь та взаємодії між учнями. Вчителі повинні створювати сприятливе навчальне середовище, де учні відчуються комфортно та заохочуються до співпраці та взаємодії. Це може включати організацію робочих

груп, діалогів, обміну думками та ідеями, спільні справи та ігри. Створення такого середовища сприяє позитивній атмосфері, довірі та активному навчанню [22, с.240].

Виховання емоційної і соціальної компетентності учнів 3 класу є важливим аспектом їх загального розвитку. Це сприяє формуванню навичок спілкування, вирішенню конфліктів, розумінню та виявленню почуттів та емоцій. Для досягнення цих цілей варто розглянути наступні аспекти:

Вчителі повинні активно працювати над розвитком навичок спілкування учнів. Це може включати справи на активне слухання, висловлювання думок та ідей, розвиток уміння задавати запитання та взаємодіяти з іншими людьми. Учні повинні навчитися ефективно спілкуватися, проявляти увагу та зацікавленість до співрозмовника. Вчителі повинні надавати можливості учням навчитися вирішувати конфлікти. Це може бути проведення рольових ігор, дискусій, тренувань з вирішення конфліктних ситуацій. Учні повинні навчитися слухати одне одного, шукати компроміси та шляхи вирішення проблем.

Вчителі повинні працювати над розвитком у учнів емоційної грамотності. Це може включати справи на розпізнавання та називання власних почуттів та емоцій, розуміння емоцій інших людей, справи на емоційне регулювання. Учні повинні навчитися розуміти, виявляти та керувати своїми емоціями, а також розуміти емоції інших людей [24].

Однією з важливих аспектів успішного навчання дітей 3 класу є врахування їхніх особливостей психологічного розвитку. Цей період відзначається значними змінами в пізнавальних, емоційних та соціальних сферах життя дитини. Для стимулювання їхнього розвитку і навчання ефективно варто враховувати наступні аспекти.

По-перше, формування позитивної мотивації до навчання є важливою складовою успіху. Вчителі можуть застосовувати різноманітні підходи, які спонукають дітей бути зацікавленими у процесі навчання. Наприклад, створення цікавих інтерактивних уроків, використання ігрових елементів та

завдань, врахування інтересів та потреб учнів. Позитивний підхід, похвала та заохочення досягнень також впливають на мотивацію дитини до навчання.

По-друге, розвиток самооцінки та самопочуття є важливими аспектами психологічного розвитку. Учні переживають значні зміни у свідомості про себе, самоповагу та впевненість. Вчителі можуть допомогти вихованцям розвивати позитивне ставлення до себе, підтримувати їх у важких ситуаціях та підкріплювати їхні досягнення. Також важливо створювати сприятливу атмосферу в класі, де кожна дитина відчуває себе прийнятою та цінною.

Врахування особливостей психологічного розвитку дітей, формування позитивної мотивації до навчання та розвиток самооцінки та самопочуття є важливими аспектами їхньої освіти. Це допомагає створити сприятливу навчальну атмосферу та сприяє їхньому особистісному зростанню. Вчителі повинні розуміти індивідуальні особливості кожного учня і працювати з ними індивідуально, надаючи потрібну підтримку та посилення позитивного самовизначення.

Стимулювання позитивної мотивації до навчання може здійснюватися через заохочення досягнень, цікаві та захоплюючі уроки, використання різноманітних навчальних методів та матеріалів. Вчителі можуть підтримувати учнів у виявленні їхніх сильних сторін, допомагати їм поставити реалістичні цілі та розвивати стратегії саморегуляції.

Розвиток самооцінки та самопочуття важливо для формування позитивної самоідентифікації та самоповаги учнів. Вчителі можуть створювати ситуації, де учні можуть демонструвати свої навички та таланти, підтримувати їхні досягнення та сприяти розвитку самоусвідомленості. Важливо також надавати конструктивну зворотну зв'язок, що допомагає учням розуміти свої сильні та слабкі сторони та зосереджувати зусилля на подальшому розвитку [34, с.316-318].

Один із важливих аспектів роботи з дітьми полягає в розвитку їх емоційної сфери. Це охоплює навчання управління емоціями, розвиток емоційної інтелігенції та підтримку психологічного комфорту учнів.

Почнемо з навчання управління емоціями. Діти повинні навчитися розпізнавати свої емоції, розуміти їх причини та вміти адекватно реагувати на них. Вчителі можуть використовувати різні стратегії, такі як викладання емоційних слів, моделювання правильних способів вираження емоцій, використання технік релаксації та саморегуляції. Це допоможе дітям знаходити конструктивні шляхи вираження своїх емоцій та контролювати їх вплив на своє поведінка та стосунки з оточуючими.

Другий аспект – розвиток емоційного інтелекту. Це включає в себе розуміння та сприйняття власних емоцій, а також емоцій інших людей. Вчителі можуть стимулювати розвиток емоційної інтелігенції шляхом проведення дискусій, ролевих ігор та інтерактивних вправ. Важливо сприяти розвитку емпатії, умінню співчувати та розуміти почуття інших людей, а також навчати ефективному спілкуванню та вирішенню конфліктів.

Третій аспект – підтримка психологічного комфорту учнів. Учні повинні відчувати безпеку та підтримку у навчальному середовищі. Вчителі можуть створювати сприятливу атмосферу, де діти відчувають, що їхні емоції та потреби враховуються. Для цього важливо дотримуватися принципу поваги до учнів, створювати можливості для їхнього самовираження та виявлення почуттів. Вчителі можуть проводити регулярні бесіди, де діти можуть вільно висловлювати свої думки та емоції. Також важливо визначити правила поведінки в класі, які сприяють безпеці та взаєморозумінню, і активно впроваджувати їх.

Загалом, робота з емоційною сферою включає навчання управління емоціями, розвиток емоційної інтелігенції та підтримку психологічного комфорту учнів. Це допомагає дітям розвиватися як особистостям, керувати своїми емоціями та взаємодіяти з оточуючими людьми в конструктивний спосіб. Результатом такої роботи є позитивне навчання, підвищення самооцінки та самопочуття дітей, а також формування здорових стосунків у навчальному середовищі.

Використання рольових ігор дозволяє дітям відчутися себе у різних ролях і ситуаціях, що сприяє їхньому активному залученню до навчального процесу. Це може бути імітація реальних ситуацій, рольові ігри з використанням конкретних тематичних сюжетів або створення власних ситуацій з включенням елементів гри. Такий підхід сприяє розвитку творчих та критичних мисленнєвих навичок, сприйняттю різних точок зору і розвитку соціально-емоційних компетенцій учнів.

Використання ілюстрацій, схем, діаграм допомагає візуалізувати інформацію, зробити її більш доступною та зрозумілою для дітей. Візуальні засоби можуть включати різноманітні графічні зображення, кольорові піктограми, схематичні рисунки, які доповнюють або пояснюють навчальний матеріал. Це сприяє покращенню уваги, запам'ятовування та розумінню засвоюваного матеріалу, розвитку візуальної грамотності та креативного мислення учнів [33, с. 326-331].

Питання забезпечення відкритої комунікації включає різні аспекти, що спрямовані на зміцнення співпраці між школою та батьками. Це включає зворотний зв'язок з батьками, розповідь про досягнення та проблеми учнів, а також консультування батьків щодо оптимального розвитку дитини.

Забезпечення зворотного зв'язку з батьками є важливим аспектом відкритої комунікації. Школа повинна активно спілкуватися з батьками, ділитися інформацією про академічні досягнення, поведінку та розвиток учнів. Це може бути здійснене через регулярні зустрічі, батьківські збори, розсилку електронних листів або використання платформ для онлайн-комунікації. Важливо створити відкритий та довірливий клімат, в якому батьки можуть задавати питання, висловлювати свої спостереження та отримувати відповіді на свої запитання(додаток Г).

Розповідь про досягнення та проблеми учнів є ще одним аспектом відкритої комунікації. Вчителі та адміністрація повинні систематично повідомляти батькам про успіхи, прогрес і досягнення дітей у навчанні та інших сферах. При цьому також важливо бути відкритими про проблеми або

труднощі, з якими зіштовхуються діти, і пропонувати підтримку та співпрацю у вирішенні цих ситуацій [12, с. 112].

На підставі результатів дослідження можуть бути подані наступні рекомендації: підвищення професійної компетенції спеціалістів, працюючих з дітьми з ООП, консультування батьків з питань інклюзії та матеріально-технічного обладнання, яке дозволить забезпечити організацію всіх необхідних умов; пошук, розробка та впровадження нових освітніх підходів, щорічне оновлення індивідуальних програм, тому що дуже важливо враховувати персональні можливості та особливості розвитку кожної дитини; обмін досвідом з іншими школами [14, с. 64-70].

І найважливіше – взаємодія фахівців різного профілю один з одним. Адже тільки працюючи спільно, можна домогтися гармонійного розвитку особистості кожної дитини та системи інклюзивного навчання загалом. Робота педагогічного колективу в Кобижчанському ЗЗСО I-III ступенів має бути спрямована на досягнення головної мети: соціалізація дітей та адаптація їх у самостійному житті незалежно від їх фізичних та інтелектуальних показників. Завдяки пройденому курсу є можливість побудувати правильний шлях навчання дітей з ООП. Такі знання необхідні кожному фахівцю, оскільки кількість дітей з ООП стає все більше, і майже всі вони навчаються у шкільних установах.

Таким чином, для створенні інклюзивного освітнього середовища у ЗЗСО важливо:

1. Визначити та підтримувати основні цінності інклюзивної культури в навчальному закладі. Сприяти толерантності та взаєморозумінню серед учнів, педагогічного та адміністративного персоналу.

2. Проводити систематичну оцінку освітніх потреб учнів із різними освітніми потребами. Розробляти індивідуалізовані навчальні плани, враховуючи потреби кожного учня.

3. Забезпечити ефективну комунікацію з батьками учнів. Організувати зустрічі, семінари та консультації для спільної роботи над успіхами та труднощами дітей.

3. Проводити регулярні тренінги та семінари для педагогічного персоналу щодо особливостей роботи з різними учнями. Забезпечити доступ до методичних матеріалів та ресурсів з інклюзивної освіти.

4. Розробити адаптовані навчальні матеріали для врахування індивідуальних потреб учнів. Забезпечити доступність різноманітних ресурсів та технологій для всіх дітей.

5. Оцінити фізичну інфраструктуру школи щодо її відповідності потребам учнів з особливими потребами. Здійснити необхідні адаптації та забезпечувати доступність приміщень для всіх учнів.

6. Сформувати інклюзивні робочі групи, які включають вчителів, спеціалістів з психології та соціальної роботи, батьків [38, с. 161-173].

Висновки до 2 розділу

З метою вивчення інклюзивного середовища в Кобижчанському ЗЗСО І-ІІІ ступенів для дітей початкової школи, нами було проведено експериментальне дослідження, яке проходило у три етапи: підготовчий, організаційний, заключний.

Ми з'ясували, що організація інклюзивного освітнього середовища для дітей з ООП – це індивідуальна гнучка система, яка передбачає не тільки адаптацію середовища, а й залучення до неї дітей з ООП у процесах інклюзивної освіти. Серед ключових елементів процесу інклюзивної освіти: налагодження взаємодії між усіма учасниками процесу інклюзивної освіти, підвищення професійної компетентності педагогів тощо. Інклюзивне освітнє середовище в загальноосвітніх закладах забезпечується за умови дотримання таких критеріїв: наявність відповідного нормативно-правового забезпечення, відповідний кадровий склад закладу, наявність інформаційно-методичного, матеріально-технічного забезпечення, відповідне корекційно-розвивальне та

предметно-просторове середовище закладу освіти, взаємодія із соціальними партнерами та батьками.

Створення інклюзивного середовища в початковій школі є важливим завданням, що передбачає узгоджені зусилля адміністрації, вчителів, батьків та інших учасників освітнього процесу.

Нами було запропоновано ряд пропозицій, які можуть допомогти створити інклюзивне середовище. По-перше, розглянути можливість розширення дверних проходів, встановлення пандусів, які сприяють легкому пересуванню осіб з інвалідністю. По-друге, сприяти використанню різних методик та завдань, щоб кожен учень міг здобувати знання відповідно до своїх потреб та здібностей. По-третє, вивчати можливість співпраці з фахівцями (логопедами, реабілітологами, іншими), які можуть надавати підтримку дітям з особливими потребами. По-четверте, сприяти участі школи у місцевих ініціативах та заходах для підтримки інклюзії та розуміння громадою. По-п'яте, тісно взаємодіяти з батьками для дотримання єдиних вимог щодо здобуття освіти дітей з ООП.

Методичні рекомендації акцентують увагу на основних принципах інклюзивної освіти, таких як повага до різноманітності, індивідуалізація підходів та не відокремлення учнів. Виділено важливість створення підтримуючого середовища, яке враховує потреби кожного учня. Зокрема, рекомендації стосуються наявності адаптивних матеріалів, технічних засобів та педагогічних підходів. Висвітлено важливість активної участі батьків та взаємодії зі спільнотою в створенні інклюзивного середовища.

ВИСНОВКИ

1. З аналізу літератури стає очевидним, що тема дослідження є актуальною в контексті сучасної педагогіки та психології. Широкий спектр робіт підтверджує постійний інтерес до проблем інклюзивної освіти, зокрема: важливість соціальної інтеграції дітей з ООП розглядали у своїх працях Я. А. Коменський, С. Русова, В. Сухомлинський, Л. Виготський; питання психологічно-педагогічної підтримки та супроводу учнів з ООП у закладах освіти розглянуто у роботах В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, О. Федоренко, питання підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища досліджено у працях І. Малишевської, проблеми оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП висвітлювала Т. Сак. Проте недостатньо розкритими залишаються питання шляхів організації інклюзивного освітнього середовища у Новій українській школі.

З'ясовано, що організація інклюзивного освітнього середовища – це створення комфортних умов для кожного учасника освітнього процесу незалежно від його можливостей та потреб. Складовими інклюзивного освітнього середовища є фізична доступність, відповідна підготовка фахівців, соціальна взаємодія з батьками та іншими інституціями.

2. З метою аналізу стану організації інклюзивного освітнього середовища у закладі загальної середньої освіти нами було проведено емпіричне дослідження, яке передбачало опитування батьків, інтерв'ю з фахівцями та експертне оцінювання стану організації інклюзивного освітнього середовища у Кобижчанському ЗЗСО І-ІІІ ст.

У ході дослідження було визначено, що включення дітей з ООП до звичайного класу початкової школи забезпечує безболісний перехід дитини на наступний ступінь освіти – до середньої школи. Вони освоюють адаптовану освітню програму на достатньому рівні, стають більш товариськими.

Тим не менш, організація та впровадження інклюзивної освіти в аналізованому закладі має низку недоліків: є потреба у підвищенні кваліфікації фахівців, оскільки робота з дітьми з ООП вимагає додаткових професійних

навичок, потребує покращення інформаційно-методичне забезпечення, матеріально-технічне обладнання не відповідає у повному обсязі вимогам створення інклюзивного освітнього середовища; потребує вдосконалення корекційно-розвивальне середовище; соціальне партнерство реалізоване частково, проте є потреба в його вдосконаленні, вимагає покращення організація предметно-просторового середовища класу та взаємодія з батьками.

Нами було розроблено та частково реалізовано програму організації інклюзивного освітнього середовища, яка передбачала ряд заходів, спрямованих на вдосконалення відповідних показників. Вдалося досягти покращення у таких показниках, як внесення необхідних змін до Статуту школи, створення відповідальної групи з організації інклюзивного освітнього середовища, проходження педагогічними працівниками курсів підвищення кваліфікації, поповнення бібліотеки відповідною літературою, у тому числі електронними джерелами, розпочалася робота над оснащенням сенсорної кімнати, удосконалено предметно-просторове середовище, створено консультаційний пункт для батьків та проведено тематичні заходи з ними.

3. За результатами дослідження нами було обґрунтовано методичні рекомендації щодо організації інклюзивного освітнього середовища.

Для підвищення якості інклюзивної освіти важливо, на наш погляд, розвивати взаємодію фахівців різного профілю, батьків, які мають дітей з обмеженими можливостями здоров'я, батьків нормотипових дітей та суспільства в цілому, а також розробляти та впроваджувати нові освітні підходи, щорічно оновлювати індивідуальні програми, з урахуванням персональних можливостей та особливостей розвитку кожної дитини, обмінюватися досвідом з іншими організаціями. На основі отриманих результатів дослідження можна сформулювати рекомендації для подальших заходів, таких як організація професійних тренінгів для вчителів, розробка індивідуальних навчальних планів для учнів із специфічними потребами, а також створення більш ефективної системи моніторингу та підтримки.

Отримані результати показують, що поставлені завдання дослідження реалізовано, мету досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Booth Tony, Ainscow Mel Index for inclusion: developing learning and participation in schools. 2011. <https://prsinstitute.org/downloads/related/education/IndexforInclusion.pdf>
2. Амонашвілі Ш. О. Мистецтво родинного виховання. Харків: Школа, 2017. 400 с.
3. Байда Л.Ю. Архітектурна доступність шкіл: навчально-методичний посібник.. Київ: 2012. 69 с.
4. Бойко В.О. Інклюзивна освіта: до питання визначення поняття та особливостей її запровадження. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія: Психолого -педагогічні науки. 2012. № 4. С. 7–10.
5. Бурова В.В. Розвиток обдарованої особистості засобами інноваційних технологій. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2017. № 3 (58) /03/. С.14-16.
6. Галюка О.С. Собчук А.А. Соціальна мобільність учителя початкової школи в умовах інклюзивної освіти. Академічні студії. Серія «Педагогіка», Вип. 4, ч. 1, 2021. С. 64 – 70.
7. Васильєва К. І. Проблема формування готовності загальноосвітніх шкіл до інклюзивної освіти. Педагогіка здоров'я: зб. Наук. Пр. Всеукр. Наук.-практ. Конф., присвяч. Міжнар. Дню здоров'я, Харків, 7 квіт. 2011 р. Харків: ХНПУ, 2011. С. 259–264.
8. Давиденко Г.В. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи: монографія. Вінниця, 2016. 242 с.
9. Доценко С. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи у процесі вивчення предметів природничо-математичного циклу (теоретичні та методологічні засади): монографія. Харків : «Мітра», 2018. 380 с.
10. Зайченко І.В. Історія педагогіки. Книга 1. Історія зарубіжної педагогіки: Навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 624 с.
11. Колупаєва А.А. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Київ: «А.С.К.». 2012. 308 с.

12. Колупаєва А. А. Путівник для педагогів та батьків дітей з особливими потребами. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Харків: Ранок, ВГ «Кенгуру», 2018. 112 с.

13. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів. Київ : Атопол, 2010. 96 с.

14. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. Посіб. Київ : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.

15. Коптіла Ю.М. Розвиток творчої особистості учня в сучасному освітньому просторі закладу загальної середньої освіти. Народна освіта: електронне фахове видання. 2020. Випуск 2 (41).
[URL:https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5810](https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5810)(дата вернення:01.12.2022).

16. Малишевська І.А. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища : дис. ... д-ра пед. Наук : 13.00.03. Київ, 2018. 523 с.

17. Мартинчук О.В. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. Вісник психології і педагогіки : зб. Наук. Пр. Київ, 2012. Вип. 8. URL: <https://www.psych.kiev.ua/> (дата звернення: 09.09.2017).

18. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.

19. Навчально-методичний посібник «Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами » / Н.М. Компанець, І.В. Луценко, Л.В. Коваль. Київ : Видавнича група «Атопол», 2018. 100 с.

20. Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки.
[URL:https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/210719-strategiyainklyuziya.pdf](https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/210719-strategiyainklyuziya.pdf)
(дата звернення: 10.12.2022).

21. Пантюк М.П. Підготовка майбутнього вчителя до виховної роботи: історико-педагогічний аспект : монографія. Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2010. 398 с.

22. Перхун Л.В. Формування особистості дитини у системі інклюзивної освіти Франції : дис. ... канд. Пед. Наук : 13.00.01. Дрогобич, 2017. 240 с.

23. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 06 грудня 2010 р. №1205: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.02.2018 №90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-18> (дата звернення: 14.10.2022).

24. Про деякі категорії осіб з особливими освітніми потребами : Постанова КМУ від 14.11.2018 р. № 952. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2018-%D0%BF> (дата звернення: 12.09.2019).

25. Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах : Наказ МОН України від 09.12.2010 р. № 1224. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1412-10> (дата звернення: 25.09.2019).

26. Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти : Наказ МОН України від 23.04.2018 р. № 414. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#n13> (дата звернення: 25.09.2019).

27. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 21.11.2018).

28. Путівник для батьків дітей з особливими потребами : навч.-метод. Посіб. У 9 книгах / за заг. Ред. А.А. Колупаєвої. Київ : ТОВ ВПЦ «Літопис ХХ», 2010. 363 с.

29. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта, 1996. 304 с. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5-ти т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 5. 639 с.

30. Савенко Л.В. Формування психологічної готовності педагогів до взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2014. Вип. 10 (53). С. 64–67.

31. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід як ресурс інноваційного розвитку шкільної освіти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Вип. 33. 2015. С. 161–167.

32. Садова І.І. Використання арт-терапевтичних технологій корекції здоров'я у роботі з учнями початкової школи. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 18 (1-2015). С. 309–313.

33. Садова І.І. Використання інтерактивних методів навчання при викладанні педагогічних дисциплін у вищих закладах освіти. Модернізація педагогічної освіти як основи інтенсифікації професійної та світоглядно-методологічної підготовки вчителя початкових класів : матеріали Міжнар. Наук.-практ. Конф., присвяченої 30-річчю педагогічного факультету. Дрогобич : Посвіт, 2009. С. 326–331.

34. Садова І., Курило М. Проблеми соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті : матеріали II-ї Міжнар. Наук.-практ. Конф., м. Дрогобич, 24-25 березня 2015 р. Дрогобич : Посвіт, 2016. С. 316–318.

35. Садова І.І. Причини виникнення труднощів у навчанні молодших школярів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2016. Вип. 20 (1- 2016). Ч. 2. С. 261–266.

36. Садова І.І. Професійна підготовка майбутніх учителів до розв'язування складних педагогічних ситуацій. *Молодь і ринок*. 2013. № 3 (98). С. 70–75.

37. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами : метод. Посіб. / Всеукр. Фонд «Крок за кроком» ; під заг. Ред. Н.З. Софій. Київ : ТОВ «ВД «Плеяди», 2015. 66 с.

38. Стець В.І. Проблемні аспекти та фактори готовності до інклюзивної освіти педагогів і батьків. *Проблеми гуманітарних наук*: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Психологія». 2018. Вип. 43. С. 161–173.

39. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5-ти т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 5. 639 с.

40. Федоренко О.Ф. Педагогічний супровід молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання : автореф. Дис. ...канд. Пед. Наук : 13.00.03. Київ, 2015. 21 с.

41. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник. Львів: Український католицький університет, 2015. 360 с.

42. Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки : підруч. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 248 с.

43. Шевців З.М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : автореф. Дис. ... д-ра пед. Наук : 13.00.04. Рівне, 2017. 44 с.

44. Шеремет М.К. Проблеми та перспективи спеціальної освіти. *Корекційна педагогіка. Вісник Української асоціації корекційних педагогів*. 2007. № 1. С. 14–16.

45. Шубак Г.В. Історія педагогіки : метод. Рек. Дрогобич : Ред.-вид. Відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2018. 48 с

46. Шульженко Д.І. Професійна готовність вчителів до корекційної роботи з аутичними дітьми. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна. 2012. Вип. 21 (2). С. 391–398.

47. Щодо посадових обов'язків асистента вчителя : Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 25.09.2012 р. № 1/9-675. URL: [http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-675\(2\).doc](http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-675(2).doc) (дата звернення: 05.12.2018).

48. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. Посіб. Київ : Либідь, 2002. 560 с.

Анкета

Шановні батьки!

Просимо Вас відповісти на запитання анкети щодо виявлення проблем організації освітнього процесу дітей молодшого шкільного віку з ООП

Ваша думка дуже важлива для нас!

Уважно прочитайте кожне запитання та виділіть ті варіанти відповіді, які відповідають Вашій думці. Відповідей на запитання може бути кілька. Опитування анонімне. Відповіді будуть оброблятися, та аналізуватись в узагальненому вигляді.

1. Ваш вік:

(0.1) 18-29 років

(0.2) 30-39 років

(0.3) 40-49 років

(0.4) 50-54 роки

(0.5) 55 і старше

2. Ваша стать:

(0.6) Чоловіча

(0.7) Жіноча

3. Скільки неповнолітніх дітей із ООП у Вашій родині?

(0.8) 1

(0.9) 2

(0.10) 3 і більше

4. Вік Вашої дитини з ООП, що відвідує шкільний заклад

(0.11) Вкажіть _____

5. Якого характеру порушення життєдіяльності у Вашої дитини:

(0.12) Опорно-рухові

(0.13) Емоційно-вольові

(0.14) Інтелектуальні

(0.15) Комбіновані

- (0.16) Важкі
- (0.17) Порушення мови/важкі порушення мови
- (0.18) Порушення слуху
- (0.19) Порушення зору
- (0.20) Соматичні порушення
- (0.21) Інші

6. Чи вважаєте Ви інклюзивну освіту важливою для соціалізації дитини в суспільстві?

- (0.22) Так
- (0.23) Ні
- (0.24) Не знаю

7. За яких умов інклюзивне навчання буде успішнішим?

- (0.25) Скорочення числа вихованців у класах
- (0.26) Збільшення кількості педагогів, які працюють у ЗЗСО
- (0.27) Додаткове фінансування освітніх установ
- (0.28) Організація безбар'єрного середовища у ЗЗСО
- (0.29) Розробка спеціальних освітніх програм супроводу дитини
- (0.30) Інші мови _____

8. Які чинники можуть сприяти успіху інклюзивної освіти?

- (0.31) Небажання дитини бути серед здорових однолітків
- (0.32) Стан довкілля
- (0.33) Кваліфікація/відсутність кваліфікації педагогів
- (0.34) Інші фактори _____

9. На які переваги можуть розраховувати учні початкової школи у процесі спільного розвитку та виховання з дітьми з ООП?

- (0.35) Навчаться допомагати іншим
- (0.36) Навчаться бути терпимими
- (0.37) Отримають досвід співчуття
- (0.38) Це зближить педагогів та дітей
- (0.39) Немає позитивних моментів

10. Які негативні моменти для вихованців можуть виникнути у процесі спільного розвитку та виховання з дітьми з ООП?

(0.40) Зниження у дітей інтересу до занять пізнавального циклу

(0.41) Зниження темпу розвитку

(0.42) Виникнення конфліктів у дитячому колективі

(0.43) Немає негативних моментів

11. У чому Ви бачите наступність інклюзивної освіти?

(0.44) Навчання для всіх без винятку дітей з ООП на всіх рівнях освіти

(0.46) Забезпечення соціальної та інформаційної доступності отримання професійної освіти

(0.47) Наступності не спостерігаю

12. За якою програмою навчається Ваша дитина?

(0.48) Навчання проводиться за загальноосвітньою програмою початкової освіти

(0.49) Навчання проводиться за адаптованою освітньою програмою

(0.50) Навчання проводиться за загальноосвітньою програмою початкової освіти та за адаптованою освітньою програмою

13. Що, на Вашу думку, передбачає взаємодію всіх спеціалістів початкової школи? (психолог, логопед, вихователь)

(0.51) Формування умінь працювати в інноваційному освітньому середовищі

(0.52) Спільна розробка індивідуальних, адаптованих програм

(0.53) Спільна побудова цілей та завдань діяльності в інклюзивній практиці щодо кожної дитини з ООП

14. Яку допомогу у закладі освіти отримує Ваша дитина?

(0.54) Заняття з дефектологом

(0.55) Заняття з психологом

(0.56) Заняття з логопедом

(0.57) Заняття із соціальним педагогом

(0.58) Інші корекційні/спеціалізовані заняття

(0.59) Ніяку

15. З якими документами, що регламентують процес навчання Вашої дитини, Вас знайомили?

(0.60) Індивідуальний навчальний план Вашої дитини

(0.61) Індивідуальну освітню програму

(0.62) Розклад індивідуальних занять

(0.63) Ні з чим не знайомили

16. Наскільки Ви задоволені умовами здобуття освіти своєї дитини?

(0.64) Повністю задоволений

(0.65) Частково задоволений

(0.66) Не задоволений

(0.67) Важко відповісти

17. Чи забезпечена освітня організація, в якій навчається Ваша дитина доступним для нього середовищем?

(0.68) Не забезпечено

(0.69) Забезпечено частково

(0.70) Забезпечено повністю

18. Які спеціальні умови для повноцінного навчання необхідні Вашій дитині?

(0.71) Пандус

(0.72) Ліфт

(0.73) Оновлена індивідуальна програма навчання

(0.74) Заняття зі спеціалістами (психологом, логопедом)

(0.75) Спеціальні технічні засоби

(0.76) Інші умови _____

19. Чи спостерігаєте Ви позитивну динаміку в розвитку дитини, результативність і досягнення у засвоєнні програмних завдань?

(0.78) Так

(0.79) Незначне покращення

(0.80) Ні

20. Вважаю, що для успішного процесу включення (інтеграції) дітей з ООП до навчального закладу необхідно

(0.81) Підвищувати професійний рівень педагогів та спеціалістів в галузі інклюзивної освіти

(0.82) Консультувати батьків з питань інклюзивної освіти

(0.83) Надавати педагогічну та психологічну допомогу та підтримку дитині з порушеннями та його сім'ї

(0.84) Інші умови _____

Гід інтерв'ю

Просимо Вас відповісти на запитання нашого інтерв'ю.

Ваша думка щодо проблем організації освітнього процесу дітей з ООП дуже важлива для нас!

Блок 1. Характеристика послуги, що надається

1. Як давно у Вашому закладі освіти надаються послуги інклюзивної освіти?
2. Які види інклюзії в освітньому процесі здійснюються у Вашому закладі освіти?
3. Впровадження інклюзивної освіти у загальноосвітні установи можна вважати фактором подальшої соціалізації дитини у суспільстві?
4. За якими програмами організовано навчання дітей з ООП у Вашому закладі освіти?
5. Дайте характеристику адаптованої освітньої програми, що реалізує завдання інклюзивної освіти.
6. Ваше ставлення до адаптованої освітньої програми.

Блок 2. Особливості організації інклюзивної освіти у закладі освіти.

1. Як Ви вважаєте, якими додатковими вміннями та навичками повинні володіти педагоги, фахівці, які працюють у освітніх організаціях, де спільно навчаються та виховуються здорові діти та діти з ООП?
2. Чи потрібний, на Ваш погляд, у закладі освіти асистент (тьютор), що супроводжує дитину з особливими потребами?
3. Як Ви враховуєте особливості дітей з ООП при побудові індивідуального плану розвитку дитини, при планування роботи у групі?
4. Які спеціальні умови створені у Вашому закладі освіти для розвитку та навчання дітей з ООП?
5. Які позитивні та негативні моменти для здобувачів освіти можуть виникнути в процесі спільного розвитку та виховання з дітьми із ООП?
6. Які проблеми виникають при організації освітнього процесу дітей шкільного віку з ООП у Вашому закладі освіти?
7. Які, на Ваш погляд, найбільші складнощі у роботі педагога з дітьми, які мають ООП?

Блок 3. Оцінка процесу впровадження інклюзивної освіти у заклад освіти

1. Як Ви вважаєте, що є важливою умовою успішності інклюзивної освіти у закладі освіти?
2. Чи спостерігається позитивна динаміка в корекції та розвитку у Ваших дітей із ООП?
3. Впровадження інклюзивної початкової освіти, чи забезпечує на Вашу думку, наступність при переході дитини на наступну ступінь освіти – до середньої школи?

Дякуємо за відповіді!

Карта спостережень за розвитком дитини.

На 2022- 2023 навчальний рік.

Прізвище, ім'я дитини _____

Клас _____

Дата народження _____

Вихователі: _____

РЕКОМЕНДАЦІЇ ІЗ ЗАПОВНЕННЯ ФОРМИ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.

I. Не спостерігається: Дитина на цій стадії розвитку не виявляє зазначену поведінку чи здібності

II. Початкова стадія: Дитина на цій стадії розвитку виявляє перші прояви конкретної діяльності чи початкову стадію розвитку навичок. Дитина виявляє прогрес стосовно очікуваних результатів. Часто потребує допомоги з боку дорослих.

III. У процесі розвитку: Дитина проявляє більш розвинений рівень відповідної компетенції, прогресу стосовно очікуваних результатів. Потребує деякої допомоги.

IV. Постійно: Дитина на цій стадії розвитку виявляє повне оволодіння навичками як результат практики, навчання, внутрішньої мотивації.

| II. РОЗВИТОК МОВИ ТА МОВЛЕННЯ | | | | | | | | |
|--------------------------------------|---|--|--|--|--|--|--|--|
| 9 | Володіє достатнім словниковим запасом під час спілкування, дає адекватні відповіді на запитання, висловлює власну думку та підтримує її відповідними аргументами; | | | | | | | |
| 10 | Має навички розгорнутого, послідовного, логічного зв'язного мовлення; | | | | | | | |
| 11 | Демонструє читацькі навички, проявляє розуміння прочитаного; | | | | | | | |
| 12 | Дотримується культури писемного мовлення, пише охайно та розбірливо, | | | | | | | |
| | має навички корекції та самокорекції мовлення (помічає та виправляє помилки). | | | | | | | |

| | | II. КОГНІТИВНИЙ РОЗВИТОК (ПІЗНАВАЛЬНІ ПРОЦЕСИ) | | | | | | | |
|----|--|--|--|--|--|--|--|--|--|
| 13 | Вміє довільно керувати увагою, зосереджуватися та переключатися з одного виду діяльності на інший; | | | | | | | | |
| 14 | Володіє логічними прийомами запам'ятовування, керує процесами довільної пам'яті; | | | | | | | | |
| 15 | Виявляє допитливість, планомірність (навичка складання внутрішнього плану дій) , | | | | | | | | |
| | логічність мислення (вміє аналізувати , порівнювати, робить узагальнення); | | | | | | | | |
| 16 | Бере участь в обговоренні, поясненні, наводить приклади; | | | | | | | | |
| | Вміє помічати оригінальні ситуації, може генерувати багато різних ідей; | | | | | | | | |

| | | IV. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ | | | | | | | |
|----|--|--|--|--|--|--|--|--|--|
| 17 | Виявляє інтерес до індивідуальних творчих видів діяльності , | | | | | | | | |
| | групових творчих видів діяльності | | | | | | | | |
| 18 | Виявляє інтерес до певних предметів (вказати), | | | | | | | | |

Індивідуальна бесіда з батьками дитини з інтелектуальними порушеннями 3 класу

***Триєдина мета:** ознайомлення батьків з ефективними умовами сімейного виховання; формування у батьків уявлень про правильне виховання дитини, у якої ІІІ, з урахуванням її індивідуальних особливостей розвитку; виховання у батьків почуття відповідальності та свідомості;*

План проведення бесіди:

I. Вступна частина

- Добрий день! Сьогодні я хочу поговорити з вами про ефективні умови сімейного виховання. Чому ж ця тема є дуже важливою? Кожна людина піддається вихованню, в результаті чого відбувається формування особистості. Для вашої дитини цей процес має відбуватися у єдності і із такими компонентами як навчання та розвиток. У нашій школі, фахівці сприяють тому, аби в учнів сформувалися певні знання, вміння та навички, а корекційна робота впливає на послаблення порушень у розвитку в одному класі з усіма дітьми.

Вправа для батьків «Наша родина»

***Мета:** підготовка батьків до основної частини бесіди; визначення рівня ставлення батьків до своєї дитини.*

***Хід роботи:** батькам надається аркуш паперу, кольорові олівці. Батьки (кожен окремо) мають намалювати свою родину, і написати 5 (або більше) справ, які вони люблять виконувати разом з дитиною. Після виконання роботи малюнки коментуються.*

II. Основна частина

Інформаційне повідомлення

- Для того, щоб забезпечити для дитини позитивні умови для її виховання у сім'ї слід дотримуватися таких правил:
 - Ви обов'язково маєте бути проінформовані про особливості розвитку своєї дитини – це сприятиме тому, що ви краще розумітимете ті, чи інші дії своєї дитини, і будете знати, чого можливо очікувати від дитини.
 - Спостереження за розвитком дитини. Якщо ви помічаєте в дитини якісь нові поведінкові реакції – слід звернутися до фахівців відразу, аби проблема була виявлена, і був складений план роботи для її усунення або послаблення
 - Ви маєте брати до уваги особливості розвитку своєї дитини задля того, аби забезпечити успішний процес виховання, брати до уваги порушення пізнавальної діяльності та намагатися активізувати її мисленнєві процеси.

- Статус дитини у родину- дуже важливий. Не дивіться на дитину з жалем, а краще проводьте з нею більше часу та допомагайте їй розширювати коло понять, що її оточують.
- Не можна допускати принизливого або зневажливого ставлення до вашої дитини від інших людей, або навіть рідних та близьких. Пояснюйте, що ваша дитина – це в першу чергу особистість, що має індивідуальні особливості розвитку.
- Не дорікайте дитину за її невдачі, підтримуйте її. Про те, не слід, аби допомога у виконанні завдань була надмірною. Допомагайте дитині тільки тоді, коли вона про це просить або у неї виникають труднощі, з якими вона не справиться самостійно
- Слід дотримуватися режиму роботи з дитиною. Треба розуміти, що одностороння робота з дитиною у спеціальній школі – не буде такою ефективною, як комплексна робота і фахівців, і батьків, які будуть залучені у процес всебічного розвитку дитини.

Обговорення поставлених запитань

III. Заключна частина

Підведення підсумків

Пам'ятка для батьків:

- 1. Проводьте більше часу разом, адже найкраще, що ви можете зробити для дитини – це приділяти їй достатньо часу.*
- 2. Коментуйте свої дії – якщо дитина знаходиться поряд з вами, наприклад, на кухні, проговорюйте в голос свої дії «..після того, як ми поїли, потрібно прибрати посуд» і т.п.*
- 3. Перебуваючи з дитиною на вулиці, розповідайте їй про особливості пори року – ознаки, які характерні для тих або інших явищ, погодніх умов.*
- 4. Знаходячись у громадських місцях слід неодноразово пояснювати дитині правила поведінки – у автобусі, у магазині та інших місцях.*
- 5. Не сваріть, а тим паче, ні в якому разі не бийте дитину. Намагайтеся у словесній формі, у спокійному тоні пояснювати дитині при конкретних ситуаціях, що «можна», а що «не можна». Пояснюйте про зв'язок між діями та результатом дій.*
- 6. Звертайте увагу на інтереси дитини та сприяйте розвитку її здібностей.*
- 7. Завжди вислуховуйте свою дитину та прислуховуйтеся до неї.*
- 8. Ніколи не порівнюйте свою дитину з іншими дітьми. Кожна дитина – це, в першу чергу, особистість, зі своїми індивідуальними особливостями розвитку.*

Моніторинг

навчальних досягнень учнів з ООП з української мови, читання, математики та «Я досліджую світ» у 3 класі.

Моніторинг навчальних досягнень з української мови

_____ (ПІ учня/учениці), _____ класу,
дитини з особливими освітніми потребами, після закінчення _____
семестру.

Форма проведення усне опитування, письмова перевірка

Дата проведення _____

| Характеристика особистих досягнень. Очікувані результати навчання. | Має значні успіхи | Демонструє помітний прогрес | Досягає результату з допомогою вчителя | Потребує уваги і допомоги |
|---|-------------------------|-----------------------------------|---|---------------------------------|
| Правильно вимовляє звуки й слова української мови. | | | | |
| Розрізняє голосні й приголосні, тверді й м'які звуки. | | | | |
| Пише, дотримуючись гігієнічних і технічних норм. | | | | |
| Списує слова, речення, текст. | | | | |
| Правильно розміщує речення, заголовок і текст на сторінках зошита. | | | | |
| Записує з голосу вчителя слова. | | | | |
| Записує з голосу вчителя речення, тексти (45-50 слів). | | | | |
| Поділяє слова на склади. | | | | |
| Поділяє слова, використовуючи правила переносу слів. | | | | |
| Складає і записує речення. | | | | |
| Користується правилом написання великої літери на початку речення, в іменах і прізвищах людей, кличках тварин, назвах міст і сіл. | | | | |
| Правильно інтонує речення різні за метою висловлювання. | | | | |
| Логічно впорядковує деформований текст. | | | | |
| Добирає заголовок із запропонованих. Добирає заголовки до малюнка, тексту. | | | | |
| | | | | |

Моніторинг

навчальних досягнень з читання

_____ (III дитини), _____ класу,

дитини з особливими освітніми потребами, після закінчення першого семестру

Форма проведення усне опитування

Дата проведення _____

| Характеристика особистих досягнень. Очікувані результати навчання. | Має значні успіхи | Демонструє помітний прогрес | Досягає результату з допомогою вчителя | Потребує уваги і допомоги |
|---|-------------------------|-----------------------------------|--|---------------------------------|
| Читає вголос правильно, свідомо, плавно, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти. | | | | |
| Правильно інтонує прості речення з огляду на розділові знаки. | | | | |
| Визначає, називає персонажів художнього твору, виділяє серед них головного. | | | | |
| Визначає за допомогою вчителя головну думку твору. | | | | |
| Переказує невеликий прочитаний текст або його уривок. | | | | |
| Відповідає на запитання у зв'язку з темами, що вивчаються; сам запитує. | | | | |
| Відтворює діалог. | | | | |
| Будує діалог (4-5 реплік) з однолітками. | | | | |
| Вступає в рольову гру. | | | | |
| Вживає етикетну лексику, слова звертання. | | | | |
| Розповідає напам'ять скоромовки, вірші, загадки. | | | | |
| Розповідає (3-4 речення) про себе, свою родину, дім (квартиру). | | | | |
| Описує когось, щось (за аналогією). | | | | |
| Розповідає за змістом малюнків. | | | | |
| Розповідає казки українською мовою. | | | | |
| Грає в дитячі ігри українською мовою. | | | | |

Вчитель _____ (підпис, ПБ)

Асистент вчителя _____ (підпис, ПБ)

Моніторинг

навчальних досягнень з предмета «Я досліджую світ»

_____ (III дитини), _____ класу,

дитини з особливими освітніми потребами, після закінчення першого семестру.

Форма проведення усне опитування

Дата проведення _____

| Характеристика особистих досягнень. Очікувані результати навчання. | Має значні успіхи | Демонструє помітний прогрес | Досягає результату з допомогою вчителя | Потребує уваги і допомоги |
|---|-------------------------|-----------------------------------|---|---------------------------------|
| Виконує прості спостереження. | | | | |
| Описує явища живої і неживої природи. | | | | |
| Розповідає про себе, свою родину, клас, громаду. | | | | |
| Дбайливо ставиться до навколишнього середовища. | | | | |
| Розрізняє здорові і шкідливі звички. Дотримується здорового способу життя. | | | | |
| Пояснює, від чого залежить безпека на вулиці, вдома, у школі. | | | | |
| Дотримується правил поведінки, що засвідчують повагу до інших. | | | | |
| Доречно вживає слова чемності. | | | | |
| Надає допомогу, коли просять та звертаються по неї. | | | | |
| Розпізнає державні символи України. | | | | |
| Дотримується встановлених правил поведінки під час державних свят, класних, шкільних і громадських заходів. | | | | |
| Розпізнає зміни в живій та неживій природі. | | | | |
| Класифікує за певними ознаками рослини і тварин своєї місцевості, тіла неживої природи. | | | | |

Вчитель _____ (підпис, ПІБ)

Асистент вчителя _____ (підпис, ПІБ)

**Моніторинг
навчальних досягнень з математики**

_____ (ПІ дитини), _____ класу,
дитини з особливими освітніми потребами, після закінчення першого семестру.

Форма проведення усне опитування, письмова перевірка

Дата проведення _____

| Характеристика особистих досягнень. Очікувані результати навчання. | Має значні успіхи | Демонструє помітний прогрес | Досягає результату з допомогою вчителя | Потребує уваги і допомоги |
|---|-------------------------|-----------------------------------|---|---------------------------------|
| Відтворює послідовність чисел у межах сотні. | | | | |
| Порівнює числа в межах сотні. | | | | |
| Розрізняє парні й непарні числа. | | | | |
| Подає числа у вигляді суми розрядних доданків. | | | | |
| Додає і віднімає круглі числа. | | | | |
| Виконує додавання та віднімання на основі нумерації чисел. | | | | |
| Обчислює усно зручним для себе способом. | | | | |
| Перевіряє правильність обчислень. | | | | |
| Коментує виконання обчислень. | | | | |
| Записує математичні твердження, подані в текстовій формі. | | | | |
| Називає компоненти додавання. | | | | |
| Називає компоненти віднімання. | | | | |
| Знаходить невідомі компоненти дії додавання. | | | | |
| Знаходить невідомі компоненти дії віднімання. | | | | |
| Користується інструментами для вимірювання величин. | | | | |
| Розпізнає геометричні фігури за істотними ознаками. | | | | |
| Креслить відрізки заданої довжини. | | | | |
| Вимірює сторони геометричних фігур. | | | | |
| Обчислює довжину ламаної. | | | | |
| Розв'язує прості задачі. | | | | |
| Розв'язує складені задачі. | | | | |

Вчитель _____ (підпис, ПІБ)

Асистент вчителя _____ (підпис, ПІБ)